

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EDMUND BURKE

TÜRKÇESİ: ÖZLEM KOYUNCU

DEVİRİN SELTAN OLARI

(1729 - 1797)

Devrimin Şeytanları

Edmund Burke

Orijinal Adı

Evils of Revolution

Eylül, 2017

ISBN

978-605-82672-3-7

İngilizce Aslından Çeviri

Özlem Koyuncu

Editör

Önder Yetişen

Mizanpaj ve Kapak Tasarımı

Recep Daştan

Redaksiyon ve Son Okuma

Behlül Berk Parça

Tefrika Yayınları

Adres: Osmanağa Mah. Nüzhetefendi Sok.

No. 18 Kat: 5 Kadıköy / İstanbul

Tel.: 0216 345 83 85

Sertifika No. 30373

Baskı

Deniz Ofset Matbaacılık

Adres: Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi

No. 403/2 Topkapı / İstanbul

Tel.: 0212 613 30 06

Sertifika No. 29652

Kitapta yer alan yazıların yayın hakları saklıdır. Yazılar, yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve dijital ortama taşınamaz. Ayrıdır.

tefrikayayinlari

tefrikayayin

tefrikayayinlari

info@tefrikayayinlari.com

www.tefrikayayinlari.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Edmund Burke

Protestan bir baba ve Katolik bir annenin çocuğu olarak 12 Ocak 1729 yılında Dublin’de doğan Burke, İngiltere Avam Kamarası’nda yıllarca milletvekilliği yapmıştır. Kendisi bir siyaset adamı, yazar, siyaset kuramcısı ve filozoftur. Muhafazakârlığı sistemli bir düşünce olarak ilk savunan kişidir.

1790 yılında yayınladığı *Reflections on the French Revolution* (Fransız Devrimi Hakkında Düşünceler) adlı eserinde hem Aydınlanma fikrini hem de Fransız Devrimi’ni eleştirmektedir. 9 Temmuz 1797 yılında İngiltere’de yaşamını yitirmiştir.

Özlem Koyuncu

(Antakya, 1989)

Yıldız Teknik Üniversitesi Batı Dilleri ve Edebiyatları bölümü Fransızca Mütercim Tercümanlığı bitirdi. Sanata aşık, sözcüklerin gücüne inanan, her gün yeni bir şey öğrenen ve öğrenmekten bıkmayan...

Çevirmenin Önsözü

Duyguları, düşünceleri, hayalleri ve yaşanmışlıkları getirdim size bir gemiyle. Limana yetişirken yolculuğumda sözcüklerin dalgalarıyla boğuştum ve bir kitaba nasıl yaklaşılabileceğini, sabretmeyi, en iyisi için çalışmayı öğrendim ve bir şarkıyı binlerce kişiden duymak gibi farklı, kendine özgü bir dil yaratmaya çalıştım.

Ben küçük bir kıvılcım yaktım; ateş değilken büyük bir yangının gölgesi olarak, usta yazar Edmund Burke'ün kaleminden süzıldüm. Hâlâ küçük bir fidanım, sonra büyüyeceğim, bir ağaca dönüşeceğim, belki sonra da daha iyi bir kaleme.

Hayatınıza küçük de olsa bir şey katmış olmak dileğiyle...

Devrimin Şeytanları

Efendim,

Fransa'nın son zamanlardaki durumunu tekrar benden duymak isterseniz dilediğiniz zaman arayabilirsiniz. Hayal edebileceğiniz bir durum değil bu. Bu konu hakkındaki düşüncelerim onların gözünde istenilen biri olmak. Bazı durumlarda haberleşmem, bazı durumlarda ise saklanmam çok endişe duymamdandır. Bu sadece ve sadece size önem vermemdendir. Öyle ki benden bilgiyi almayı ilk arzu ettiğiniz zaman, tereddüt ettiğim zamandır. Size yazmaktan onur duyduğum ilk mektubumda ve mektubumun içeriğinde ne kendimle ilgili ne de insanlara dair herhangi bir ifade kullandım. Hatalarımın tüm sorumluluğu bana aittir. Ünümü yalnızca hatalarıma borçluyum.

Efendim, tüm içtenliğimle belirtmeliyim ki Fransa'nın ruhunun barınabileceği bir beden ve onun sürekli faaliyet hâlinde olmasını sağlayacak bir kolun sağlanabilmesi için size ilettiğim uzun mektubumdan anlayacağınız üzere ülkenin makul ölçüde özgürlük barındıran bir ruh tarafından can-

landırılmasını tüm kalbimle dilediğimi ve bunun size bağlı olduğunu düşündüğüm hâlde geçmişteki işlerinizin pek çok noktasında kafamda şüphelerin olması benim hatam.

Londra'da Anayasal ve İnkılap dernekleri olarak bilinen, beylerin gittiği bu iki dernekten aldığımız resmi mühür onayından, Fransa'daki belirli prosedürleri onaylayanları hesaba katabileceğimi son mektubunuzda belirtmişsiniz.

Ben, kesinlikle birden fazla derneği bulunan bu krallığın anayasa ve görkemli devriminin ilkeleriyle onur duyuyorum. Bu anayasa ve ilkeleri korumak için de elimden gelen gayreti göstereceğim. Devrim ve anayasa coşkusu bahanesiyle devrimin hafızasına kazınanlar krallığın bünyesine alınan kişilerle ilgilendiği zaman, doğru ilkelerden uzaklaşacak, her fırsatta kararlılıktan sapacak fakat dikkatli ve temkinli bir ruh diğer bir ruha yol gösterecek.

Özgürlük ruhu harekete geçtiği zaman güçlü bir ilke de ona eşlik eder ve bu bir süreliğine onun hakkında görüp görebileceğim tek şey olabilir. Yargımızın dalgası biraz dinene, köpüğü temizlenene kadar kibrimiz rüzgâra karıştırılmıştır. Ta ki biz daha derinleri görene kadar. İnsanları desteklemek için tebrik edeceksem, öncelikle bu desteği hakettiklerinden emin olmam gerekir. Yalakalık hem yapana hem de yapı-lana zarar verir. Pohpohlama ise, krallar dışında kimseyi memnun etmez. Bundan dolayı, devletin tüm organları (hükümet, kamu gücü, ordunun itaati, iyi dağıtılmış gelir, ahlak ve din...) halkın huzurunu sağlayana kadar Fransa'nın bağımsızlığını tebrik etme işini askıya almalıyım. Bunların hepsi (kendi içlerinde) iyi şeylerdir ve onlarsız tam özgürlük,

bir anlam ifade etmez. Çünkü böyle bir özgürlüğün temelleri sağlam olmaz. Bağımsızlık demek mutluluk demektir. Onları neyin mutlu edebileceğini o kadar iyi görmeliyiz ki önceki memnuniyetleri şikâyetle dönüşmesin. Yalnızlığa itilmiş insanlar her şeye zorla inandırılır ama birlikte hareket ederse özgürlük güce dönüşür. Temkinli insanlar menfaatlari için kendi fikirlerini bir kenara bırakıp iktidarın fikirlerini benimseyeceklerdir, bu yüzden dürüst olanlar, deneyimli ve deneyimsiz olanlar bu durumla baş etmekte oldukça zorlanacaklardır, bu durumda oyunu sahneleyen gerçek oyuncular olmayacaktır.

Tüm bu düşünceler Halk devrimine aitti. Ben hâlâ ülkede yaşarken size yazma onuruna eriştiğim zamanlar, onların işleri hakkında mükemmel olmayan bir fıkre kapıldım. Şehire geldiğim zaman, Dr. Price'ın vaazında bahsettiği Dük Rochefoucault'un mektubu ve birkaç diğer evraklarla beraber yayımlanan raporları gönderdim. Bizi, Millet Meclisinin yönetiminin bir benzerine dahil ederek Fransa'nın ilişkilerini İngiltere'yle birleştiren manifesto tasarısıyla beraber bu yayının tümü beni aşırı derecede rahatsız etti. Fransa'nın huzuru, refahı, itibarı, gücü ve bu yönetim üzerindeki etkisi her geçen gün daha çok arttı. Gelecekteki anayasanın şekli daha anlaşılır bir hale geldi. Bazı koşullarda insanların düşünceleri kısıtlanırsa üsttekiler onların yerine konuşarak kendilerini aklarlar. İngiltere'yle başlangıçta yaşadığımız kargaşa şu an azaldı fakat biz sizinle bir bebeğin dağları yerinden oynattığını, gökyüzüne ulaşip savaşı sürdürecektir bir güce dönüştüğünü gördük. Ne zaman bir komşumuz zora düşse, tüm işlerimizi bırakıp ona yardım ederiz. Endişeleriniz için küçümsenmeniz güvendiğiniz dağlara kar yağmasından iyidir.

Esas olarak kendi ülkemizin barışı için elimden geleni yap-

mam ülkenize karşı kayıtsız kaldığımı göstermez. Keşke sizinle baş başa konuşabileceğimiz geniş bir zamanda bir araya gelebilsek.

Hala korkularınızı gözümde canlandırıyorum ve buna rağmen kendimi size adıyorum. Size mektup yazarken, özgürlüğü düşünüp kendimi şımartıyorum. Yalvarırım düşüncelerimi ve duygularımı açıkca ifade etmeme izin verin çünkü bu düşünceler beynimi kemiriyor. Halk Devrimi'nin yöntemlerini düzene koydum fakat daha fazlasını istedim. Daha fazlasını yapmam mümkün mü? Eğer büyük bir krizin içinde olsaydım Fransa'daki olaylar yalnızca burada değil aynı zamanda tüm Avrupa'da hatta Avrupa'nın ötesinde de olabilirdi. Şimdiye kadar dünyanın en şaşırtıcı devrimi olan Fransız devrimi için tüm koşullar hazırды. En güzel şeyleri saçma şekillerde ve kötü belgelerle açıklarsanız, bunlar en gülünç hatta en saçma şeylere yol açar. Bu garip vahşetin kaosu içinde her şey olanaksız gözüküyordu ve türlü akılsızlıklarla beraber her suç karmakarışık bir hal alıyordu. Bu korkunç trajikomik sahneyi izlerken en farklı tutkuların mutlaka başarılı olduğunu ve bazen de başkasının kafasında soru işaretlerine neden olduğunu gördük. Karşılıklı kibir ve öfke, karşılıklı kahkahalar ve gözyaşları, karşılıklı küçümseme ve korku.

Tamamen başkasının gözünden çıkan bu farklı izlenim tabii ki de yadsınamaz. Sevinç ve coşku dışındaki hiçbir duygu onlara ilham vermez. Fransa'da olanlarla ilgili hiçbir şey bilmiyorlardı ama özgürlük tutkuları o kadar istikrarlıydı ki sadece ahlakı ve dindarlığı kullanarak başarılı olan Machiavelli¹ politikacılarının laik tebriklerini değil aynı zamanda

1. 1469-1527 tarihlerinde yaşamış Rönesans ve hümanizm döneminin önemli düşünürlerinden biridir.

dini bütün konuşmaları için kutsal hitabı uygun bir ortamda gerçekleştirerek bunu ödüle layık bir hâle getirdiler.

Haklı olmamız bir yana, devrim vasıtasıyla krallarımızı seçmek için de bir hak kazandık. Eğer bu hakka daha önce sahip olsaydık, İngiliz ulusu kendisi ve gelecek kuşaklar için çoktan tahttan vazgeçmişti. Bu beyler, Whig Partisi² ilkelerinin müsaade ettiği kadar kendilerine değer verebilirler ama ben asla Lord Somers'tan daha iyi bir Whig üyesi düşünemedim ya da buna neden olan kimse, onlardan daha fazla devrimin ilkelerini anlamayı asla arzu etmedim. Tanımadığımız kişilerin kurallarımıza kattığı birkaç gizemli hak bildirgesini okumak için ölümsüz yasanın ruhunu kelimelerimize ve yüreğimize kazıdık.

Doğrusu şudur; yardımlarla ayakta kalmış kuvvetler fırsat ve güçten yoksundur. Ulus o sıralarda bazı yönlerden tahtı doldurmak için kendini tatmin eden bir yol seçmekte özgürdür ancak anayasanın kalan her parçası ve monarşinin tamamen kalkmış olması ile benzer nedenlerle bunu yapmakta özgürdür. Onlar kendi bünyeleri içinde böylesi cesur değişiklikleri düşünmüyorlardı. Tanrı'nın var oluşunu sınırlandıramadığımız gibi, Parlamento tarafından uygulanan yetkileri de sınırlandırmak belki zor hatta imkansızdır fakat ahlaksızlığın sınırları kesin olarak mutlak güçlere maruz kaldığı zaman, nadiren de olsa kalıcı nedenler olacak ve daimi ilkelere ve temel politikaya bağlanacaktır. Bu tam anlamıyla

2. İngiltere'de 1679'dan 19.yy'ın ortalarına kadar parlamentonun ve Protestan mezheplerinin haklarını savunan parti.

anlaşılabilir ve devletin herhangi bir adı altında veya unvanı altında bu yetkiyi kullananlar üzerinde bu güç mükemmel bir bağlayıcıdır.

Lordlar Kamarasının, Avam Kamarasını ahlaki yönden ne dağıtmaya ne de tahttan çekmeye yetkisi vardır hatta krallık meclisinde bir hakkı olsaydı bile bunu tek başına yapamazdı. Bir kral kendi tahtından vazgeçse bile, monarşiden vazgeçemez. Avam Kamarasının çok büyük mazereti dahi olsa paylaştığı yetkisinden feragat edemez. Genelde anayasa adına yürürlüğe giren toplumun örf ve adetleri ne ihlal edilebilir ne de vazgeçilebilir. Devleti oluşturan parçalar kendi yönetim anlayışlarını düşünmeksizin halkın her kesiminden farklı inançlara sahip insanları aynı çatı altında birleştirmek zorundadır, aksi taktirde yetki ve iktidar kısa bir süre içinde yıkılacaktır. Veraset sistemi geçmişte olduğu gibi şimdi de babadan oğula geçen bir kuraldır. Eskiden örf ve adete dayanan sistem, yeni kanunla birlikte aslına dokunmadan yeniden düzenlenerek yerini yazılı hukuka bırakmıştır.

Devletimizin acil durumlarında uygulanan değiştirme gücünü taşıyan o veraset ilkesinin kutsallığında bile (devrim’de kullandığımız haklarımızın ölçüsünü ele alacak olursak) değişim sadece onu isteyen tarafla sınırlı tutulacak ve o zaman tüm sivil ve siyasi topluluk dağılmadan, toplumun ilk öğelerinden yeni bir sivil düzen yaratma amacı gerçekleştirilecek.

Bir devlette değişim yoksa yenilmeye mahkumdur. En çok dinsel yönünü korumak isteyen devlet bile değişim olmadan anayasanın bir kısmını kaybedebilir. Eğer dünyaya at gözlükleri ile bakarsak sabit kurallar ve ara sıra saptığımız kurallar arasında bir bağlantı kuramayız. İngiltere kralsız kaldığı zaman disiplin ve himaye ilkesi **Devrim** ve **Yenilenmenin** iki kritik döneminde fazlasıyla etkindi. Bu iki dönemde de halk

eski birliğini kaybetti ancak bütün düzen yıkılmadı, aksine her iki durum da eski anayasanın eksik kısımlarını yeniden oluşturdular. Düzeltilmiş kısımları kendilerine uygun hâle getirerek diğer kısımları olduğu gibi bıraktılar. Onlar kimyası bozulmuş insan molekülleri gibi değil eski örgüt kılığında organize devletler olarak hareket ediyordu. Monarşi kalıtsal gidişatın yolundan ayrıldığında, belki de hiçbir zaman İngiliz anayasasının prensibini devrimden daha yumuşak bir bakışla göremez. Taç daha öncesinde de olduğu gibi düzgün taşınamadı ama yeni düzenle beraber aynı nesille devam etti. Protestanlık denmesine rağmen bu hâlâ veraset sisteminden kalan bir düzen, hâlâ aynı kandan gelen bir veraset sistemi. Yasama Meclisi yön değiştirmesine rağmen, ilkelere sadık kaldığında bunun değiştirilemez bir şey olduğunu gösterdiler.

Bu ilkede miras hukuku, devrimden çok önce bazı değişiklikleri kabul etmiştir. Zaferden bir süre sonra büyük şüpheler krallığın çöküşünün yasal ilkelerini doğurdu.

Mirasın kişiye mi yoksa aileye mi paylaştırılıp paylaştırılmayacağı hakkında bir şüphe oluştu fakat miras ister kişi başına verilsin ister aileye verilsin isterse Katoliklik mirası Protestanlığa tercih edilsin; nesilden nesile miras hakkı bir ölümsüzlük simgesi olarak devam eder. Değişmeyen tek şey anayasamızın ruhudur, hem de tüm devrimlerde! Kim gelirse gelsin ya da nasıl gelirse gelsin taçı ister kanuni yolla ister zorla alsın, veraset sistemi aynen devam etti.

Devrim Derneği'nin beyleri, 1688 de kendi ilkeleri için anayasanın ilkelerinden saptılar. Ülkenin birkaç derneğinden olumlu tepki almalarına rağmen ilkelerinin neye mal olacağını fazla hesaba katmadılar çünkü böyle yasa dışı bir ilke bir kez uygulandığında taht yasal olmaz fakat seçilmiş olur. Göstermelik seçim dönemine öncü olmuş prenslerin hiçbirisi taht

için uygun olamazdı. Bu kuramcılar atalarının cesetlerinden mi medet umuyor?

Devrimden önce hüküm sürmüş tüm kralların aksine; rezil edilen, yetkisi alınan ve sonuç olarak bitmeyen bir gaspla İngiltere'nin tahtını sürekli lekelemeye mi çalışıyorlar? Krallarımızın tüm haklarını geçersiz kılmaya, feshetmeye ya da bu haklara gölge düşürmeye çalışan bu kişiler, muhteşemliğin vücut bulmuş hali olan hukukumuzla karşı zorba gibi davranıyorlar ve devrim döneminden beri bize özgürlük veren paha biçilemez kanunlarımızı feshetmek mi istiyorlar? Taçını halkına borçlu olmayan kralların yasa çıkarmak için unvanları olmasaydı vergi vermeden statüleri nasıl olacaktı? Hazine aleyhine açılan davayla mı? Haksız tutuklanmayı yasaklayan kanunla mı? Tüm bu amaçlar ve niyetler haklı olarak yasaları tamamlamadan tahttan çekilmeyen İngiltere'nin yasal kralına ait değildi, peki bunlar veraset sisteminin kurallarına göre kan bağıyla tahta gelen Kral II. James'in söylediklerine cüret eden insan haklarının yeni savunucuları mı? O olmasaydı bu beyler kastettiğimiz dönemde Parlamentoda çok fazla soruna yol açabilirlerdi, fakat Kral James, iyi şöhretli kötü bir kraldı ve bir gaspçı da değildi. Protestan olan seçmen Sofya'nın ve onun soyundan gelen kişilerin kurduğu parlamento kararına göre; varis olan prensler mirasta Kral James'in olduğu kadar hakka sahiplerdi. Protestanlar olarak parlamento kararına göre gelen seçmen Sofya ile onun atalarının yerine geçen prensler ve veraset yoluyla başa geçen Kral James'in yaptığı gibi Brunswick Evi'nin prensleri de seçimle değil fakat Protestanların tahta çıkmasıyla ve verasetle tahta geçtiler. Umanızı sizi bu konular hakkında aydınlatılabilişimdir.

Birkaç yıl önce bir tartışmada kendilerine gereksiz destek verdiğim için ve konuyu fazla abarttığım için utanç duyuyorum ama bu kıskırtıcı anayasaya aykırı öğreti şimdi halka açıkça öğretiliyor, kabul ediliyor ve yazılı hâle getiriliyor. Nefret ettiğim devrimlerin sinyallerini sıkça kürsülerden duymanın, değişimin ruhu yok olur gider, kibir sizi tamamen kemirir ve bu kibir bize de ulaşır. Şu anki duygulara sahip olan kişileri eski kurumların yerine koyarsak hiçbiri bu düşünceleri tavsiye etmez. Benim düşüncem dikkatimizi iç hukukumuzun gerçek ilkelerine vermek, yani benim Fransız arkadaşım onlara değer vermeyi bilsen iyi olur. Biz yapamıyoruz, her ikinizin tarafından da bakamıyoruz. Sizin sahte eşyalarınıza maruz kaldığımız için acı çekiyoruz. İki kat dolandırıcılıkla ve yasadışı kaynaklarla sağladığınız İngilizlerin haksız mallarını, tamamen toprağınıza yabancı olsalar bile, gizlice ülkenize geçirerek Paris'in en yeni modasını taklit ettiniz.

İngiltere'deki insanlar ne asla denemedikleri şeylerin modasını taklit eder ne de zararlı gördükleri şeyleri denerler. Onlar hükümdarlarının yasal miras hakkını yanlışları arasında değil doğruları arasında, bir sorun olarak değil bir fayda olarak, kölelik işareti olarak değil özgürlüğün güvencesi olarak görürler. Bu şekliyle paha biçilmez değere sahip olduklarını İngiliz Devletler Topluluğunun çerçevesinden bakarlar ve anayasanın diğer tüm üyelerini sürekli ve sonsuz bir teminat olarak tacın varisi gibi düşünürler.

Çok uzaklara gitmeden önce tacın tek yetkili kişisi olarak bazı küçük hilelerle bir şekilde haksız görev yapan seçim yarakçılarını dikkate almanız konusunda izninize sığınıyorum. Anayasamızın ilkelerine destek vermek amacıyla tacın yasal sahibini görevlendirmeye hazırız. Bu sofistler, sahte kişilikleriyle ve uydurma sebeplerle tacın verasetini savunan kişiler-

dir. Köleliğin olması gerektiğini söyleyen bu bağınazlarla her zaman bir çatışma içindeymiş gibi olmaları da alışılmış bir durum. Tahtın verasetle geçen ve feshedilemez kutsal yasanın elinde olduğunu, mutlak gücün eski yandaşları monarşinin dünyada tek yasal hükümet olduğunu kesin olarak söyledi; tıpkı yetkinin yasal kaynağı olan genel seçimle mutlak gücün yandaşları gibi. Eski ayrıcalıklı yandaşlar aptalca tahminler yaptılar. Evet bu doğru ve belki de bunu saygısızca yaptılar. Sanki monarşi diğer hükümetlerin yönteminden daha fazla bir yaptırım gücüne sahipmiş ve sanki sivil ya da politik hakkı olmayan, her koşul altında tahtın yerine geçmesi gereken her kişi için katı, feshedilmez bir verasetle yönetme hakkı buluyormuş gibi fakat hukuk ve politikanın katı ilkelerini giyinen mantıklı biri, kralın taçtaki varisine ilişkin anlamsız bir fıkre peşin hüküm veremez. Eğer avukatların ve ilahiyatçıların tüm saçma teorileri bilinen şeyleri hükümsüz bıraksaydı, dünyada ne kanun ne de din olurdu fakat mantıksız teorideki meselenin asıl amacı; diğer tarafın yanlış iddialarını ortaya çıkarmak için bir sebep göstermek ya da öteki tarafın ahlaksız ilkelerini yaymaya çalışmaktır. Devrim Derneğinin ikinci iddiası; “Görevi kötüye kullanan meclis üyelerini kovmaktır.” Fazlasıyla uyanık ve peşin hükümlü olmaları yanında hataları olmasaydı. Kral James’in tahttan çekilmesini belirten yasa beyannamesini oluşturlardı fakat tüm bu yaşananların birikimi ve savunması baskıdan bunalan ve ulusal meclislerde baskın olan insanlara birlikten kuvvet doğduğunu gösterir ve onlardan, şiddetli ve zorlu yollardan vazgeçen kişilerin zafer sesleri duyulur. Bu durum işlerin idaresinden etkilenen güçlü insanların kaygısını gösterir ve bunun sonucunda devrimi oluşturan barışın kaynağı gelecekte olacak devrimler için bir örnek olmaz. Görevi kötüye kullanma olarak düşünülüp ka-

nıtsız ve asparagas haberlerle hükümet yıkılabilseydi, hiçbir hükümet ayakta kalamazdı. Kral James'in fiilen tahttan çekilmesi; devrime yol açan, öngörülemeyen belirsiz bir prensip üzerine dayanmaktadır. 'Onu suçladıkları şey bir komplodan başka bir şey değildi. Buna birçok yasadışı eylem kanıt olarak gösterildi. Protestan Kilisesini, devleti ve onun temel ilkelelerini, sorgulanamaz yasalarını ve özgürlüklerini devirmekle, kral ve halk arasındaki antlaşmayı bozmakla suçladılar.' Bu olay yetkisini kötüye kullanmanın ötesinde tahtın yükünü kaldıramadı ve bu yükün altında ezildi. Anayasanın korunacağına dair ümitleri sonraki devrimlerde olmadı. Düzenlenen politikalar şiddetli yollara tekrar başvuran krallık devletlerine gelecekteki herhangi bir hükümdarın başa geçmesi için baskı yaparak onları az kalsın saf dışı bırakacaktı. Taçın daha ileriye taşınması için, devletin bakanlarına sorumluluk yüklediler. Şimdiye kadar hep hukukun elindeki taçı miras olarak bıraktılar.

Avam Kamarasının düzenleyip I. Kral William'a sunduğu haklar yasası ve ardılık yasası çözüme kavuştu. Bu beyanname çerçevesinde bakanların kraliyete hizmet etmesi gerektiğini yasallaştırdılar. Parlamentonun sık toplantılarından hemen sonra hükümetin tamamı aracılığıyla sürekli denetim altında olan genel temsilcilerin mevcut kontrolleriyle ve krallığın ileri gelenleriyle güvenliği sağladılar. Kral William'ın 12. ve 13. maddesinde kralın taça sınırlama getirmesiyle hak ve özgürlüklerini daha iyi biçimde güvenceye almaları bir sonraki büyük anayasal harekettir. Onlar 'İngiltere'nin büyük mührü altında bu suçlamanın affı olmadığını,' parlamento-daki Avam Kamarası tarafından bu soruşturmayı kabul etmeleri gerektiğini öngördüler. Yasa, hükümet için bir hak bildirgesini, parlamentonun daimi denetlenmesini, iddianameyi

şart koşmaktadır. Onlar daha iyi bir güvenlikten ziyade sadece anayasal özgürlük için değil aynı zamanda yönetim kurulu vekillerine karşı fiilen hakların korunmasının çok zor olduğunu düşündüler. Böylece konuyla çok belirsiz ve genellikle sonuçlarının zarar verici olmasından dolayı *yöneticileri kovdular*.

Dr. Price bu vaazında tamamen ağır bir biçimde krallara yandaşlık yapanları kınamaktadır. Bunun abartılı bir hareket olmasının yanında, kutlamadan dolayı Majeste'sini kendini halkının hükümdarı ve onu düzgün bir hizmetkâr olarak görmesi gerektiği söylenmelidir. Bir iltifat olarak bu yeni unvan onu çok avutmuş gibi gözükmüyor. Sözde hizmetkâr olanlara aslında olduğu gibi bulundukları mevkideki görevlerinin ve sorumluluklarının ne olduğunu iletmeyi sevmiyorum. Köle, eski tiyatrolarda efendisine bir iltifat olarak hoş olmayan, aynı zamanda ders olarak da ahlaklı olmayan bir şekilde hitap eder. Sonunda bu yeni hitap şekliyle kral koşulları kabul-lenip kazanç sağlasaydı ve hatta asil biri gibi *Halkının Hizmetkârı* unvanını alsaydı, ya o bizim tarafımızdan ya da biz onun tarafından nasılsa ikna edilecektik. Hayal bile edemiyorum. Küstah mektubunuzda “Siz en itaatkâr, alçakgönüllü hizmetkârsınız” yazdığınızı gördüm. Dünyada şimdiye kadar var olan en önemli ölçü, aydınlar tarafından krallara sunulan unvandan daha çok bir mütevazilik unvanına sahip olmaktır. Kendini “Hizmetkârların Hizmetkârı” diye çağıranın ayağı tarafından krallar ve uluslar ezilir ve hükümdarları indirme fermanları “Balıkçı” işaretli mühürle³ mühürlenir.

Eğer bu, *kralları görevi kötüye kullandığı için kovma* planının bir parçası olmasaydı ve bu düşünce açıkça desteklenmesey-

3. 1842 ye kadar Papa tarafından resmi evrakları imzalamak için kullanılan mühür

di, özgürlük ruhunun yayılması için acı çeken birçok insanın, tıpkı kötü kokan bir duman gibi orada bir çeşit küstahlıktan, boş bir söylemden daha fazlası olmadığını hesaba katmam gerekirdi. Bu ışığın aydınlığında biraz yürümeye degecektir.

Krallar bir anlamda hiç kuşkusuz insanların hizmetkârlarıdır çünkü onların gücü günü kurtarmaktan başka hiçbir işe yaramaz fakat onların hizmetkâr olduğu doğru değil. Farklı bir açıdan bakarsak, onlar hiçbir şekilde hizmetkarlara benzemezler (en azından anayasamıza göre). Bu durumun aslı diğerlerinin emirlerini uygulamak ve bundan keyif almak olsa da İngiltere kimseye itaat etmez. Herkes bireyseldir ve toplu olarak onun himayesi altında, yasal bir bağlılıkla ona bağlıdır. Ne öven ne de aşağılayan yasa, bunu bizim hizmetkârimiz olarak değil yüksek yargıcımız olarak söyler çünkü kanun onu mütevazi bir ilah olarak adlandırır fakat ona “Egemen Kralımız” olarak hitap eder ve bu yüzden biz Babil Kanunlarının (Babil kralı Hamurabi’nin Kanunları) anlaşıl-maz dili ile konuşmayı değil hukukun ilkel dili ile konuşmayı öğrendik. O bize uymadığı için biz onun yasasına uymalıyız. Anayasamız ona hizmetkar olarak hiçbir sorumluluk vermemiştir. Anayasamız ne kanuna uygun olarak atanmış ne de anayasamızda kanuni süreç yerine getirilmiş, tıpkı barış hâ-kimi olan Justicia Aragon gibi o da hiçbir şey bilmiyor. Tüm köleler kralın sorumluluğuna verilmiş, bu yüzden kamudaki iktidarlar yönetimi asla hesap vermeye çağırılmaz, anayasamızın en zeki ve en güzel olan parçalarından birine karşı gelerek Devrim Derneği bu iddiada bulunsa da *bir kral toplumun ilk hizmetkârından başka bir şey değildir. Onunla var olur ve ondan sorumludur.* Avam üyelerinden ve lordlardan ayırt edilmez. Özgürlükleri için hiçbir güvenceleri olmasaydı ama hükümetleri eylemlerini gerçekleştirirken kuvvetsiz ve aynı zamanda iş

başındayken tutarsız olsalardı bilgelikleri için ün kazanmayı hak etmiş olanlar bizim atalarımız olurdu, tabi onlar mutlak güce karşı milli karmaşadan daha iyi bir çare bulurlarsa halkın temsilcisi olan bu devlet büyüklerini bir hizmetkâr olarak sorumlu tutup kralı onaylamalarına izin verin.

Onu onaylamayan yazılı hukuku onlara göstermek için benim daha sonra yeterli zamanım olacaktır. Kralları tahttan indirme töreni güç kullanılmadan yerine getirilemez. Bu beyler bunun basit olduğu hakkında konuşuyor, öyle olsa bile bu küçük bir ihtimaldir. O zaman bu bir savaş nedeni olur, bir anayasa nedeni değil. Yasalar, kuvvetlere olan sözlerini tutmak için emreder ve bu mahkemeler sözlerini tutamadıkları için saf dışı kalırlar. 1688 devrimi sadece bir savaşla ve daha çok bir iç savaşla olabilir. Bu beyler ‘kralları tahtan indirme’ sözünü daha çok severlerse tahttan indirme sorunu her zaman olduğu gibi devletin olağandışı sorunu olacak ve tamamiyle hukuk dışında (devletin diğer sorunları gibi) düzenlemelerin bir sorunu ve aynı zamanda pozitif haklardan ziyade muhtemel sonuçlarının anlamı olacaktır. Ortak suçlara sebep olduğu için ortak zihinler tarafından kışkırtılmayacaktır.

Boyunduruğu sonlandırmayı, direnişi başlatmayı gerektiren hayali sınırlar belirsizdir ve kolayca tanımlanamaz. Bu tek bir nedenin aksine birçok nedenden doğar.

Hükümetlerin suistimal edilmiş ve bozulmuş olduğu hesaba katılmadan önce geleceğin refahı da geçmişin deneyimi kadar kötü olmalıdır. Ülkede işler acınacak hale geldiğinde kriz anını yönetebilen nitelikli olanlarımız doğamızın hastalığına çare olacaklar. Onlar zamanla yaşadıkları durumlardan ders çıkaracaklardır.

Akıllı biri durumun ciddiyetinin farkına varır. Titizdir, baskılara duyarlıdır. Gücü kötüye kullanan kişilere karşı ki-

birli ve haksızlığa karşı öfkeli, asil ruhlu, kahraman ve cesur, sorunlarla başa çıkmada onurlu ve sevgi doludur fakat haklı ya da haksız bir devrim her zaman en son çare olacaktır.

Magna Carta'nın Haklar Beyannamesinde olan tüm beyanları incelediğinizde, anayasamızın emsal teşkil eden siyasetinin, özgürlüklerimizi, daha önceki haklara gönderme yapmadan, özellikle krallığın halkına ait aynı hakmış gibi, atalarımızdan bizlere kalan ve gelecek kuşaklara aktaracağımız bir miras olarak iddia ettiğini ve onayladığını anlayacaksınız. Bunun sayesinde anayasamızın bölümleri arasında çeşitlilikler olsa da bütünlüğünü koruyabilmektedir. Mirasa ve kalıtsal soyluluğa dayalı bir krallığımız, soylu sınıfımız, Avam Kamaramız yıllar önce yaşamış atalarından miras yoluyla ayrıcalıklara, dokunulmazlıklara ve özgürlüklere sahip toplumumuz vardır.

Bu politika bana göre gördüklerimizden ziyade göremediklerimizin derinliğinde bir yansımanın içinde saklıdır. Gerçek ise saydamdır hatta daha ötesidir. Devrim ruhuna sahip kişi genellikle bencildir ve dar görüşlüdür. İnsanlar ataları gibi onlardan sonraki nesilleri önemsemeyeceklerdir. İngiltere insanı veraset düşüncesi gelişme ilkesini ayrı tutmadan korunma için de değişme için de güvenli bir ilke sunduğunu iyi bilir. Satın alma özgürlüğü tanıdığı gibi edinilen mülk içinde güvence verir. Anayasal politika ile tabiat kanununu esas alarak mülkümüzü ve yaşamımızı her nasıl kullanıyor ve aktarıyorsak, hükümetimizi ve ayrıcalıklarımızı da bu şekilde elde eder, kullanır ve aktarırız. Bize her zaman aynı şekilde ve düzende verilen siyasi kurumlar, maddi imkânlar ve Tan-

rısal lütuflar bizden sonraki nesillere aktarılır. Siyasi sistemimiz hem dünya düzeniyle hem de benliğimizin varoluşuyla tam bir uyum ve düzen içindedir. İnsanoğluna hayat veren mükemmel zekâ tamamiyle görüldüğü yaşta olamaz ve içinde her türlü duyguyu barındırmış sonsuz bir zaman içinde ilerler, bundan dolayı devlet yönetiminde doğanın yöntemlerini uyguladığımızda hiçbir zaman tamamiyle yeni bir şeyler üretmiş olamayacak, yeni şeyler üretemediğimizde de asla modası geçmiş olmayacağız. Bu yönleme ve atalarımızdan kalan ilkelere bağlı kaldığımızda batıl inançlar bizi yönlendirmeyecek ancak felsefenin ruhu bize yol gösterecek. Veraset seçimindeki politikamız, ülkemizdeki anayasayı en önemli milli değerlerimizle bir tutarak, ana yasaları ailemizden biri gibi görüp, ayna gibi yansıyan iyiliklerimizi, devletimizi, yüreklerimizi, mezarlarımızı ve sunaklarımızın bağlarını koparmadan, onları kutsal sayarak yönetim biçimimizi kan bağı ile sarabiliriz. Teori halindeki buluşlarımızı kanunlaştırmak için sahte kurumlarımızda benliğimizle bir bütün olarak gerçek hislerimizin yol göstermesiyle veraset anlamının aydınlatıldığı özgürlük fıkrimizden hiç de hafife alınmayacak birkaç yarar sağladık. Kutsal atalarımızın önündeymişçesine davranan özgürlük düşüncesi, kötü bir hükümet gibi davranarak büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Aydın bir nesilden gelen düşünce bizlerde dogmatik olan soyluluk duygusu verir. Herhangi bir imtiyazın ilk sahiplerinin aşağılanması ve bu kişilerle ilişkilendirilen görgüsüz hayâsızlığın oluşumunu engeller. Bu sayede aydınlığımız soylu bir aydınlık olur. Ona baktığınız zaman etkileyici ve muhteşem bir şey görürsünüz. Soylu ve resimlerle anlatılan ataları, hanedan arması ve rütbesi vardır. Portrelerin olduğu bir galerisi, anıtsal yazıtları, kayıtları, kanıtları ve belgeleri vardır. Sivil kuruluşlarımıza saygı duyarız, bu ilke

üzerine doğa bize her bir bireye yaşları ve geldikleri soydan ötürü saygı göstermemizi öğretir. Sofistlerinizin aklın yolundan yürümesi için ihtiyaçları olan tek şey cesur bir özgürlüktü. Sizin bize bahsettiğiniz yapay dünya yerine biz doğal dünyayı seçtik. Yalanların aksine yüreğimizin sesini dinledik.

Eğer memnun olacaksınız onurunuza eş olan azat edilmiş özgürlüğünüzü vererek örneklerimizden yararlanın. Ayrıcalıklarınız bitmesine rağmen hafızalardan silinmedi. Anayasanız mülkünüzün dışında olmasına rağmen gerçektir, boşu boşuna zarar gördü ve acı çekti fakat soylu ve kutsal şatolarınızın duvarlarının ve kurumlarının hepsinin bazı bölümlerine sahip oldunuz. Siz bu duvarları tamir etmiş olabilirsiniz, eski temeller üzerine inşa etmiş olabilirsiniz. Anayasanızın iyi olmasına az kalmıştı ancak durduruldu. Eski devletlerde benzerliklere sahiptiniz ve tıpkı onlar gibi düzene ve çıkarlara karşıydınız.

İçinde yaşadığımız dünyayı ve siyasi dünyayı karşılaştırdığımız zaman olumsuz güçlerin karşılıklı mücadelesinden, bu eyleme ve buna karşı gelen hareketlerden evrenin uyumu ortaya çıkar. Geçmişinizde öyle büyük bir leke olarak düşündüğünüz şimdiki anayasamıza karşı çıkmış olanlar uygun bir muhalefet yaparak tüm aceleci kararlarımıza karşı çıkar.

Onlar müzakere meselesinin bir seçenek değil bir gereklilik olduğu açıklamasını yaparlar. İlmli doğal bir ortam yaratarak tüm değişimi uzlaşma üzerine hazırlarlar. Acımasızlığın getirdiği kötülüğü, yabaniliği ve vasıfsız reformları önlemek için ve birkaçının veya çoğunun hatta bazen hiçbirinin uygulayamadığı keyfi gücün apar topar çabalarını gerçekleştirmek için fikirler üretirler. Birkaç üye sayesinde özgürlük farklı bir düzene sahipti ve farklı fikirlerin bir araya gelmesiyle özgürlük birçok kişi tarafından benimsendi, oysa gerçek bir mo-

narşı tüm ağırlığı bastırarak, ayrı taraflar ve ayrı yerlerden başlayıp sapmaları önleyecekti.

Eski devletlerde tüm bu avantajlara sahiptiniz fakat hiç sivil toplum içinde kalmamış ve yeniden başlamak için her şeye sahip olmamış gibi davranmayı seçtiniz. Size ait olan her şeyi hor görerek etrafınızda bir salgın başlattınız. Tica-rette, şah olmadan şahbaz olmaya kalktınız. Eğer ülkenizin son nesilleri sizin gözlerinizdeki ateşe odun atmasaydı, siz de atalarınız gibi sönmüş volkanlar olarak kalacaktınız. Atalarınız dindarlığı seçtiler. Hayalleriniz zamanın sıradan yönteminin ötesinde erdeminizin ve aklınızın bir parçasını onlara gösterecekti ve çok istediğiniz taklit örnekleriyle yükselmiş olacaktınız. Atalarınıza saygı duyarak kendinize de saygı duyulmasını öğretmiş olacaktınız ve 1789'da azat edilene kadar alt tabakadan sefil köleler olarak görülen dünün insanı Fransızları seçmiş olmayacaktınız. Şerefınız pahasına da olsa alçak olan yandaşlarına bir mazeret gösterdiğiniz için aniden kölelikten ayrılan Maroon Kölelerinin bir çetesi olarak temsil etmeye razı olmayacaktınız. Bu yüzden alışmadığınız ve kötülüklerle donatılmış özgürlüğünüzün suistimali için bağışlanmayacaksınız değil mi benim değerli arkadaşım? Sandığımdan daha duyarlısın. Ben her zaman cömert ve cesur bir milletten geldiğini düşündüm. Olumsuz tarafın ise doğruluk, onur ve sadakatın yüksek hayali duyguları tarafından uzun süre kandırılmış olman. Bu olaylar sizin için olumsuz oldu fakat sizi liberal olmayan ya da köle ruhlu düzenin esiri yapmadı. Burası sizin ülkenizdi. Kralınızı ilahlaştıran da siz değil miydiniz? Zeki atalarınız çok uzağa gitmiş olduğuna göre bunu tatlı bir hatanın kuruntusu olarak anladıktan sonra atalarınızın ruhunu, sadakatini ve onurunu korurken ya da özgüvensiz ve anlayışsızken atalarınızın anayasasını si-

lip ülkenizdeki komşularınıza güvendifiz. Özgürlük gayenizi her ulusun değerli zihninin gözünde saygıdeğer kılmış olacaktınız, onları şu anki devletle bir tuttunuz ve Avrupa'nın eski bilenen yasasını düzenlediniz. Bu özgürlüğü göstererek sadece uzlaşma sağlamış olmayacak aynı zamanda hukuka yardımcı olan sıkı disiplinle onu dünyanın gölgesinde bırakmış olacaktınız. Ezici olmayan fakat kârlı bir geliriniz olacaktı. Bu kârı beslemek için iyi giden bir ticaretiniz, özgür bir anayasanız, güçlü bir monarşiniz, disiplinli bir ordunuz, ıslah olmuş ve saygı duyulan ruhban sınıfınız, erdeminize yol gösteren, onu kaderine terk etmeyen, yatıştırılmış aynı zamanda güçlü soylu bir sınıfınız olacaktı. Soyluları toplamak ve aralarında rekabeti sağlamak için Avamların özgür düzenine sahip olacaktınız. Üretken, memnun, çok çalışan, araştırmak için düşünen, mutluluğu tatmış, tüm şartlarda erdemli insanlar olacaktınız. Bu insanlar çok çalışılan yaşamın karanlığında yürüyüp dolaşanların kaderi olup, insanlarda boş ve yanlış umutlar uyandıran korkunç bir kurgudan ibaret olmayan ancak insanlığın doğru ahlakını içeren, sadece hırçınlaştırıp dünyadan nefret ettiren ve asla yok edilmeyen gerçek bir eşitsizliğe hizmet eder. Onlara çok fazla yarar sağladığı kadar basit bir durumla bırakıp, onu daha görkemli bir duruma yükseltebilen ancak mutlu olamayan sivil hayatın düzenini kurar. Her şeyin ötesinde, dünya tarihine kaydedilmiş, size açıklanan görkemin ve mutluluğun kolay ve düzgün düzenine sahiptir ancak siz bu zorluğun insanlar için iyi olduğunu gösterdiniz.

Gelirinizi hesaplayın, nasıl müsrif ve haddinden fazla cüretkâr bir harcama yaptığınızı görürsünüz. Şu âna kadar liderleriniz, atalarının ve çağdaşlarının küçümsendiğini, hatta kendilerinin bile küçümsendiğini düşünüyordu ve bu dü-

şünceleri gerçekten de onları değersizleştirdi. Fransa kırmızı çizgiyi geçtiği zaman felaketlere yol açmış oldu. Fransa'nın bu hatası yoksulluğa sebep oldu. Fransa çıkarı için erdemini feda etmedi fakat çıkarından vazgeçip erdemini yitirdi. Diğer uluslar ya yeni bir hükümet kurdu ya da eski sistemine bağlı kalarak, din vasıtasıyla, birkaç büyük dokunuşla, düzenlemeler yaptı. Diğerleri ise; daha baskın erkek egemenliği anlayışıyla sivil özgürlüğün temelini atmışlardı. Fransa, kralın otoritesini umursamamaya başladığında acımasızlığı ve arsız dinsizliği ikiye katlandı ve hayatın tüm evreleri boyunca sanki ayrıcalığa sahip gizli bir çıkarı varmış gibi servet ve güç has-talığı olan tüm mutsuz yozlaşmalara devam etti.

Fransa liderlerinin ihanetleriyle prensler kabinesinde-ki hoşgörölü konseyini son derece rezil etti ve onu en güçlü gündeminden yoksun bıraktı. Zorba bir güvensizliğe dayalı karanlık şüpheli kurallarını günâhlarından arındırdı ve kral-lara ahlaklı politikacıların yanıltıcı fikirleri karşısında titreme-yi öğretti. Hükümdarlar tahtlarını kaybetmemek için cesur ve inançsız bu kişileri bin bir bahane üreterek halka güvenilir kişiler olarak gösterecektir. Bu olay tek başına sizin için ve insanlık için onarılamaz bir felakettir. Paris Parlamantonuz kralınızdan devletlerin bir araya gelmelerini isterken taht desteğine olanak sağlama konusunda devletlerin isyanı dışın-da korkacak hiçbir şeyi olmadığını söylediğini de unutmayı-nız. Bu insanların fikirlerini saklaması doğrudur. Onlar ılımlı ve adil bir krala karşı yağmacı veya eli kanlı zorbaya karşı ayaklanan insanların hepsinden daha fazla kızgınlık, nefret ve hakaretle gerçekleştirilen Fransız isyanını gördü. Ayrımcılığa karşı direndiler, kendi güvenlikleri için ayaklandılar. Saldırıları erdem, iyilik ve dokunulmazlığı elinde tutan bir düzene yönelikti.

Bu durum doğal değildi. Geri kalan her şey olması gerektiği gibi oldu. Cezayı başarılarında buldular. Yasaları altüst edildi, mahkemeleri dağıldı, sanayileri gücünü kaybetti, ticaret son nefesini verdi, gelirler ödenmedi ve halk daha da fakirleşti, kilise yağmalandı ve devlet kurtarılamadı, sivil ve askeri anarşi krallığın anayasası oldu, insani ve ilahi her şey genel itibara kurban edildi ve sonuç olarak ulusal iflas meydana geldi. Taht açısından ise yeni, istikrarsız gücün senetleri, fakirleştirilmiş düzenbazlığın ve çapulculuğun güvenilmez senetleri, yaratıcıları ve temsilcileri oldukları mülkiyet ilkesi sistematik olarak yıkıldığında ortadan kaybolan ve geldikleri toprağa gizlenen insanlığın alışlagelmiş itibarını temsil eden bu tanınmış tür yerine kralın desteklenmesi için kullanılan paralar olarak öne çıktı.

Bütün bu korkunç olaylar gerekli miydi? Kan ve kargaşa çıkmazında sıkışmış, huzurlu ve bolluk içinde yaşayan özgürlüğün kimsesiz kıyılarına gitmekte zorlanan gayretli vatanseverlerin umutsuz çabasındaki umutsuz durumun sonuçları mıydı? Hayır, böyle değildi! Her baktığımız yerde Fransa'nın ruhumuzu yakan ateşi iç savaşa sebep olan ateş değildi. Tam tersine barış günlerindeki korkusuz ve anlamsız tavsiyelerin üzücü ancak ders verici sahneleridir. Baş kaldırılmayan yetkiden dolayı düşüncesizliğin ve kendini bilmezliğin bir sonucudur. Kabahatlerinin gelirini heba eden kişiler, amaçlarına ilerlerken onlara karşı çıkan hiç kimse olmadı. Vahşilikleri korkularından kaynaklanmadı. Aciz devletler üzerinde hâkim olan tüm kötülükleri, güvenliklerini ön planda tutmanın bir etkisidir. Aslında amaçları en başından belliydi.

Değerli insanlar hırsları için tüm saygıdeğer fikirlerini feda ettiğinde, hedef farkı gözetmeden sahte belgelerle çalışır, bu yüzden tüm düzenleri sahte olur. Böyle bir durum şu anda Fransa’da yaşanmıyor mu? Mevcut politika ahlaksız bir durum yaratmıyor, tüm bu yapılanlar devletin itibarını bireylerin gözünden düşürmüyor mu? Barışı kendine dert eden insanların itibarını arttırarak hırslarından arındılar. Onlar ulus içinde değişikliklere kalkışırken veya bu değişikliklerden etkilenirken diğer devrimler başkaları tarafından yönetiliyordu. İleri görüşlülerdi. Amaçları ülkeyi yıkmak değil, ülkeye kural koymaktı. Önemli sivilleri, askerleri vardı ve terör onlar için bu çağda övünç kaynağı olsa bile. Yozlaşmış meclis tarafından sahte paralarla ve değersizleştirilmiş belgelerle ülkeye yıkım getiren ve iyi bir çare bulmak için birbirleriyle mücadele eden Yahudi araçlar gibi değillerdi.

Karışıklık çıkaranlar, toplumdaki yerlerini öne sürerek gücü gasp eden adamlara benzemiyorlardı. Onların ayaklanması dünyayı güzelleştirmek ve aydınlatmak içindi. Rakipleri karşısında kazandıkları zaferleri onları gölgede bıraktı. Köygöçüren gibi (zehirli bir mantar çeşidi) zorla ve güçle bağlantıya geçip acının etkisiyle ülkeyi mahvetttiler. “Allah korusun” demiyorum. Böyle adamların erdemlerini suçlarına bir kıstas olarak almak gerektiğini söylemiyorum fakat suçlarından arınmaları için bazı çareleri vardı. Cromwell’in dediği gibi böyle oldu. Guises, Condes ve Colignis’in tüm yarışı gibiydi. Daha sessiz zamanlarda milli bir savaşın ruhu içinde hareket etmiş Richelieus gibi. Tamamen lekesiz olmamalarına ve iç karışıklıklarla uğraşmalarına rağmen, IV.Henry’niz ve Sully’niz daha iyi adamlar olarak daha az şüphe uyandırır. Bu kadar kısa zamanda Fransa’yı bu durumda görmek hayret verici. O nefes almaya başladığı zaman herhangi bir ulusun

içinde bulunduğu en korkunç ve en uzun savaşı atlatıp ortaya çıktı. Neden mi, çünkü tüm katliamlar arasında ülkelerinin fikrini katletmediler. Bilinçli, şerefli, soylu, gururlu, şanlı cömertlik duygusu yarışı ortadan kaldırmamıştı, tersine alevleri körüklediler. Üstelik devletin organları vardı fakat birbirinden bağımsız hareket ediyordu. Onur ve erdemin tüm ödülleri, tüm şöhreti devam etti fakat sizin şimdiki kargaşanız bir felçli gibi kendi hayatına son verdi. Ülkenizdeki her bireyin konumunu kurallar belirlemişti, yeri geldi mi aşağılanmış yeri geldi mi rezil edilmişti; bu yüzden aşağılandığı için hayata karşı öfkeden başka hiçbir hissi kalmamıştı fakat bu nesil hızlıca ölüp gidecek, gelecek neslin soylularına, zanaatkârlarına, köylülerine, kara borsacılarına, tefecilerine ve Yahudilerine benzeyecek. Gelecek nesil daima onların dostları ve bazen de öğretmenleri olacak.

Bana inanın efendim. Eşitlik getirmeye çalışanlar asla istediklerini elde edemediler. Tüm toplumlar çeşitli yurttaşlardan oluşur, bunların bazıları lider olmalıdır. Eşitlik yanlıları sağlam bir zemin üzerine fikirlerini inşa etmek yerine fikirleri havada asılı kaldığı için doğal düzeni değiştirir ve bozar. Örneğin, Cumhuriyet marangozlar ve terziler derneklerini oluşturur. Onları eşitlemeye çalışmak doğal düzen içindeki ayrıcalıklarını gasp etmek olur ve bu girişim onları zorlar.

Fransa Başbakanı, devletin açılışında etkili ve süslü cümlelerle tüm meslekleri onore etti. Eğer namuslu yapılan bir işin ayıp olduğunu ifade etmeye çalışsaydı, gerçeğin ötesine gitmiş olamazdı fakat onurlu olduğu iddia edilen her şeyde ayırım yapılırken bazı kayırmalar olduğunu ima etmek istiyoruz. Berberlik mesleği veya mumculuk mesleği herhangi biri için onur meselesi değilken birtakım köle işçiler için onur meseledir. Devletten gelen tepkileri baskı olarak görseydiniz

tek ya da topluca egemenlik sürerdersiniz. Bu düşüncenizle siz bu düzene karşı değil önyargılarınızla savaşıyorsunuz.

Mantıklı bir insandan gelen tüm bu genel sorunlarda hangi sebeple haddini aşır düzeltilmesi mümkün olan bir detayın ve tabii ki istisnaların ya da duygunun, genel bir görüş için gerekecek bu boş anlayışsızlığın, zor beğenen ruhun sofiştike olmasını ben anlamıyorum efendim. Yetki, güç, isimler ve unvanlar ayrımlarını sınırlamayı ne kadar istediğimi hayal bile edemezsiniz. Hayır Efendim. Gerçek veya varsayımdan ibaret olan hükümet için erdem ve bilgelikten başka hiçbir nitelik yoktur. Her nerede, hangi devlette, durumda, uğraşta veya işte bulunsalar cennetin pasaportu insanlık adına vardır. Delice ve saygısızca erdemleri ve askerlik görevlerini, kamuyu, orduyu ya da dinin hizmetlerini reddedip ona kulluk etmek ve onu onurlandırmak için devlet etrafına görkem ve parıltı saçan her şeyi karanlığa mahkûm eden ülkeye yazıklar olsun.

Daha iyi bir unvan sahibi olmak için paralı askerliği kendine iş olarak görüp sözleşme imzalayan, farklı yollara sapan ülkeye de yazıklar olsun. Taraf tutulmaksızın her şey herkese açık olmalıdır.

Sırayla başkanlık sistemi yok, kurayla iş yok, kurayla yönetilen bir seçim ruhu yöntemi yok. Geniş fikirleriyle tanınan hükümet, çoğu zaman sırayla başkanlık sisteminde iyi olabilir. Çünkü doğrudan ya da dolaylı birinin diğerine ayak uydurmasını sağlamak ya da görev aşkıyla yanıp tutuşan kişileri seçmek için hiçbir eğilimleri olmaz. İtibar ve güce giden yolun karanlık şartlardan geçtiğini çekinmeden söyleyebilirim. Tabii ki hiçbir şeyin çok kolay olmaması gerek.

Eğer erdem samanlıkta kaybolan iğneler arasında olsaydı, en zor bulunan o olurdu. Onur tapınağında bir şöhretin

oturması gerekirdi. Bu, erdemle başlayacaksa hatırlanmasına izin verin. Buna asla erdem diyemezsiniz ancak bu uğurda karşınıza çıkan zorluklarla mücadele edebilirsiniz.

Sivil toplum anlaşma ürünü olacaksa bu anlaşma kendi hukukuyla olmalıdır. Bu anlaşma anayasanın altında oluşturulan tüm maddeleri düzenlemeli ve sınırlandırmalıdır. Her tür yasama, yargı ya da icraî iktidar onların yarattıklarıdır. ‘Gelenin hiçbir noktada varlıkları olmazdı ve bir insan değiştirilmiş sivil toplum haklarının düzenlenmesi altında olduğunu nasıl iddia edebilir.’ Bu haklar kesinlikle onun tersidir. Kendine ait temel kuralları bulunan sivil toplumu oluşturan ilk şeylerden biri: Kimse kaderi yüzünden sorgulanmamalıdır. Sözleşmesiz işçinin ana hakkı elinden alındığı zaman kendi davasını değerlendirmesi ve savunması gerekir. Haklı olması için tüm haklarından feragat etmesi gerekir.

Geniş önlemler alarak, doğanın ilk kanunu olan kendini savunma hakkından vazgeçer. İnsanlar resmi ve resmi olmayan devletin haklarından aynı anda yararlanamaz. Adaleti elde edebilmesi için en gerekli olduğuna karar verdiği haktan vazgeçer. Özgürlüğü güvence altına alabilir, bu güvenin tamamından vazgeçebilir.

Hükümet, tam bağımsız olduğunda var olabilen veya var olan doğal hakların sayesinde oluşturulmaz. Bu doğal haklar, daha fazla açıklıkta ve daha fazla soyut mükemmellikte var olur fakat onların soyut mükemmeliyeti gerçekte olan kusurlarıdır. Her şeye hakları olunca her şeyi isterler. Hükümet, insan isteklerini yerine getirmek üzere insan akli tarafından oluşturulan bir düzendir. İnsan bu isteklerinin akıl tarafından

karşılanmasını isteme hakkına sahiptir. Bu istekler arasında sivil toplumun dışında tutkuları üzerinde yeterli derecede kısıtlama isteğinin de düşünülmesi gerekir. Toplum, sadece bireylerin tutkularına boyun eğdirilmesini değil ayrıca bireylerde olduğu kadar kurumlar ve kitlelerde bile insanların eğilimlerinin sık sık engellenmesini, iradelerinin kontrol edilmesini ve tutkularının itaat altına alınmasını ister. Bu, görevinin dizginlemek ve boyun eğdirmek olduğu bir irade ve tutkulara bağlı işlevler içinde değil, sadece kendileri dışında olan bir güç tarafından yapılabilir. Bu anlamda, insanların özgürlüklerinin yanı sıra üzerlerinde olan bu kısıtlamalar onların hakları olarak sayılabilir fakat özgürlükler ve kısıtlamalar zaman ve koşullara göre çeşitlilik gösterdiği ve sayısız düzenlemeye imkân verdiği için hiçbir soyut kurala dayanmaz ve bu yüzden onları bu ilkeye dayandırarak tartışmaya çalışmak kadar boş bir şey yoktur.

İnsanların tüm haklarını hükümsüz kılmak istediğiniz an, her biri kendini yönetir ve yapmacıklıklara göz yumar. O andan itibaren yarar sağlamaya çalışan hükümet tüm bünyelerine mutlak sınırlamalar getirir. Bu durum bir devletin katkısını ve güçlerinin gerektiği şekilde dağıtımını gerçekleştiren şeydir ve oldukça hassas ve karmaşık bir konudur. Sivil kurum düzeneği tarafından kovalanan çeşitli amaçları kolaylaştıran veya zorlaştıran insan doğası ve ihtiyaçları hakkında derin bilgi gerektirir. Devlet, güç adına askerlere ve onların dertlerine çare olmak zorundadır. Bir kişinin, gıda veya ilaç hakkını tartışmak ne işe yarar? Sorun; söz konusu şeyleri sağlamak ve idare etmektir. Bu konuda bir metafizik profesörü yerine çiftçi ve doktordan yardım istemenizi her zaman tavsiye ederim.

Bir ulusu inşa eden, onu yenileyen ya da üzerinde düzenlemeler yapan bilim, bilimin diğer tüm deneysel türleri gibi

öğretilmemelidir. Uygulamalı bilim bize bir şeyler öğretecek olan yaşayacağımız kısa bir deneyim değildir çünkü ahlaki sebeplerin gerçek sonuçlarını hemen alamayız ancak ilk seferinde önyargıya sebep olan bir durum gelecek aşamalarda mükemmel hâle gelebilir ve bu mükemmellik ilk başta ortaya çıkan hatalı sonuçlardan doğabilir. Devletlerde sıkça görülen bazı belirsizlikler ve gizli problemler vardır. Bunlar bir anda sıkıntının ve refahın en büyük parçası hâline gelir ve bu gerçekten en güvenilir yöntemdir.

Ortak yaşamımıza giren bu metafizik haklar, yoğun bir ortamı delip geçen ışın demeti gibi doğanın kanunları tarafından düz bir çizgi hâlinde kırılmıştır. Doğrusu, toptan ve karışık insan tutkuları yığınıyla böyle çeşitli kırılmalara, yansımalara maruz kalan işçilerin ilkel hakları için endişe duy-mak ve kendilerine özgü yöntemlere basitçe devam etmişler gibi onlarla konuşmak saçma olur. İnsan doğası karmaşıktır. Muhtemel karmaşada en fazla paya sahip olanlar ise toplum-daki nesnelerdir. Bu nedenle hiçbir düzen veya yönetim ne insana ne de insan ilişkilerinin kalitesine uygun olur. Yeni bir siyasi yapıyı hedef alan ve bu yapıyı övmek adına yapılan icatların basitliğine tanık olduğumda, zanaatkârların bariz bir şekilde yaptıkları işten bihaber olduklarına ve görevleri-ni umursamadıklarına kanaat getiririm. Doğrusunu söyle-mek gerekirse, basit yönetimlerin aslında eksiklikleri vardır. Topluma sadece bir açıdan bakarsanız tüm bu basit yönetim biçimlerini son derece etkileyici bulursunuz, aslında daha karışık yapıda olanlar ancak karışık hedeflere cevap verebi-leceğinden, karışık olanlara göre basit olanlar tek bir amaca daha iyi hizmet edecektir. Bütünün kusurlu bir şekilde ve ku-ralsızlıkla ele alınması daha iyi olacaktır, çünkü bazı kısımlar büyük bir titizlikle hazırlanırken diğerlerinde tamamen göz

ardı edilmiş ve hatta sevilen bir üyenin aşırı ilgisi yüzünden fiziki anlamda zarar görmüş bölümler olabilir fakat kusurlu ya da kural dışı cevaplar vermesi bundan daha iyi olacaktır. Bu teorisyenlerin sözde haklarının hepsi uç noktalardadır. Metafizik olarak doğru olmalarına karşın ahlaki ve siyasi anlamda yanlışlırlar.

İnsan hakları bir şekilde ortadadır, tanıımı yapılamaz, fakat anlaşılması imkânsız değildir. Hükümetlerdeki insan haklarının kendi olanakları vardır ve bazen uzlaşılarak iyi ve kötü arasında ve bazen de kötünün içindeki iyiyi bulmak için denge ayırımı yapılır.

Siyasi sebep manevi olarak eklenir, çıkartılır, çarpılır, bölünür ve metafiziksel yönden ya da matematik yönünden doğru ahlaki sınıflandırmalarla hesaplanan bir ilke olur. Bu kuramcılar tarafından insanların hakları hemen hemen her zaman temelsiz bir biçimde kendi güçleriyle yıkılır. Toplumun birliği her ne zaman eyleme dayansa etkili olmayan bir direnişle karşılaşabilir fakat güçler eşitlenene kadar toplum birliğinin erdem düşüncesine karşı yaptırım yoktur ve tüm erdemler sağduyuyla başlar.

İnsanların neyin uygun ve neyin onların yararına olduğunu söylemeye hakkı yoktur. Bir şair ya da bir ilahiyatçının siyasetçi olup olmama hakkına sahip olmasını çok akıllıca buluyorum çünkü aptallığının kanıtı olan değerleri korumaktan ziyade insanları kurtarmak için olan bu yardımsever düşünceler beni daha çok teşvik ediyor.

Yazdığım şeyin büyük bir kısmında değindiğim konular bir çeşit yıl dönümü kutlamalarındaki nutuklardır. Eğer işçiler şu anki süreçte gerçeği anmaktan utanmasalardı, onların çoğuna ihanet edeceklerdi, onları ilkelerin dışında tutacaklardı ve andıkları devrimden yarar sağlayacaklardı. Size itiraf

etmeliyim ki Efendim, sürekli gündeme gelen devrim ve devrime direniş lafını veya aslında son bir çare olması gereken anayasanın sıradalanlaştırılmasını (her gün tartışma konusu olmasını) hiçbir zaman onaylamadım. Bu, toplumun alışkanlıklarını hastalıklı hâle getirir, özgürlük aşkımızı kıskırtarak ona zarar verir.

Adi ve kötü bir şekilde kullanımla doğal bir şekilde ortaya çıkan çarenin bu yan etkisi önemli olaylarda kendini gösteren özün kaynağını gevşetir ve yıpratır. Roma zamanında zalimleri öldürmek için çocuklara okulda eğitim verilirdi. Normal olan bu durum, o ülkede saçma tahminlerin hovardalığıyla suistimal edilen bir özgürlüğe yol açarak bizde olduğu gibi büyük etkiler doğurdu. Hemen hemen zamanımın tüm soylu Cumhuriyetçileri kısa bir aradan sonra en kararlı, en mükemmel saray mensubu olup, kısa bir süre sonra can sıkıcı ve vasat işlerini bıraktılar. Gururlanıp teorilerine kim karşı çıktıysa Tories gibi hiçe sayıldılar. İkiyüzlülük büyük tahminlerinden zevk alır bunun için asla tahminden öteye gitmez, o bu mükemmelliğe sahip olmak için hiçbir bedel ödemez. Dolandırıcılığın aksine düşüncesizlik durumlarında bile atıp tutulan teoriler zan altında bırakıldı. Konu hemen hemen aynıydı.

Bu profesörler aşırı prensiplerini duruma uygun bulmazlar ve sadece vasıflı birini ararlar. Söylediğim gibi, bu gibi durumlarda savaşla ya devrimle ya da hiçbir şeyle sivil ve yasal direniş sağlayamazlar. Politik entrikaların bulgusu yaşadıkları yere, dünyanın durumuna uymaz. Onlar aklıma gelmişken kamunun tüm ilkeleri çok değersiz değerleri bulmada, çok değersiz çıkarlardan vazgeçmek için kendilerine düşen her şeyi yapmaya hazırdır. Bazılarının gerçekten daha istikrarlı ve gayretli bir yapısı vardır fakat onlar sevdikleri projeleri bı-

rakmak için kışkırtıcı parlamentonun politikacılarından daha isteklidir. Kilisenin ya da devletin görüşlerinde sürekli olarak bazı değişimler vardır.

Hal böyle olunca, onlar hep kötü vatandaşlar gibi gözüktüler ve tamamen riskli ilişkiler içerisine girdiler. Sonsuz değer olarak bu kurgusal tasarılar ve tahmin olmadan devletin gerçek düzenlemesini göz önüne alınca, bu durumu en çok umursamayan onlardır.

Kamu işleri yönetiminde ve ahlakta erdemi bir kusur olarak görmezler, onlar sonrasında devrime daha çok sevinirler. Değişim tasarılarında gecikmiş veya ilerlermiş gibi olmaktan daha çok herhangi bir eylemde ya da bir politik prensipte kusur ya da erdemi görmezler, bu yüzden işin başına gelirler ve bir gün en sert ve en tutucu yetkiye sahip oldukları zamanda birinden diğerine geçen özgürlüğün en vahşi demokratik fikirlerine göre amaca, kişiye ya da partiye hizmet ederler. Şu anda Fransa'da devrim krizini yaşıyorsunuz ve bir hükümet biçiminden diğerine geçiyorsunuz. Ülkede tam olarak bizim gördüğümüz aynı durumdaki insanların kişiliklerini göremiyorsunuz. Bizimle birlikteyken militan oluyor, sizinle olduğu zaman ise bir kahraman oluyor çünkü siz, güçler eşit olduğunda neler olacağını biliyorsunuz. İnsanların yorumlarına kısıtlama getirecek herhangi bir açıklamada bulamadım. Hayır! Katiyen. Ben bu adaletsizlikte çaresiz olduğum kadar, onlara din adı altında vahşi ve siyasi görüşten başka, az da olsa ilkelerin sınırlarını öğreten koşullar sağlıyorum. Devrim siyasetindeki en kötü şey şudur: Aşırı durumlarda onları korkunç hareketlere hazırlamak için öfkelenmeleri ve vicdanlarını katılaştırmaları fakat bu durumlar asla doğmadığından zihin haksızlığa uğrar ve ahlaksızlığın hizmet ettiği politik amaç olmadığında manevi duygular acı çeker. Bu gibi insanlar kendi

teorileriyle, doğanın tamamen unuttuğu insanların haklarıyla uğraşır. Anlamak için yeni bir yol bulmazlarsa, kalbiyle hareket eden kişileri durdurmayı başarırlar. Onlar, insan kalbinin bütün cana yakınlığını katılaştırarak tüm ilişkilerini bozdu.

Yasanın himayesi altında olan şikâyetlerini soğukkanlı biçimde anlatmaya mecbur edilerek ülkedeki kurumları sarsan karışıklıkların iftiralarıyla kuşatıldıkları zaman ne hissetmişlerdi acaba? Yasanın himayesi altındalardı. Esir kralın esir temsilcilerine resmen artık ne yasa ne yetki ne de güçleri olacağı haberi verildiğinde, kralın (esir kral) himayesindekiler için uygulanan yasalar mı çıkardılar? Bağlılıklarına güvenerek emretmek için daha fazla yetkisi olmayan, elde etiklerini tamamlamak için sadakatının kanıtlarını sonraya bırakan, kendi insanların büyük ihtimalle söyledikleri yüzünden esir kralın son fırtınalı zamanını unutması için yeni yılı günümüzde bir kutlama gibi görüp bunu yapmaya mecbur edildiklerinde ne hissedecekler?

İnandırıcı olması için bu hitap oldukça doğal ve etkili olarak hazırlandı fakat Fransa'daki devrimlerde onların düşüncelerini de hesaba katmaları gerekirdi.

İngiltere'de sizin tarafınızdan bakarak ikinci elden görgü kurallarını öğrenmek için Fransa'nın gösterişli sözlerini söyleriz ve onlar gibi davranırız. Eğer öyleyse hâlâ eski kafalı kişileriz ve yeni Paris'in görgü kurallarına hâlâ alışamıyoruz. İltifat etmekte oldukça narin bir karakterle işlenmiş olduğumuzu düşünersek (taziyede ya da kutlamada) dünyada sürünen en aşağılanmış yaratıklar olduğumuzu söyleyebiliriz. Kölelerin öldürülmesi büyük kamu çıkarlarına hizmet eder.

Kendisini, karısını, onurunu öldürmeye teşebbüs edenler şahsen acı çeken bir bozulmanın yüz karasıdır. Sıradan Newgate'mizi⁴ darağacının dibinde bir suçlu için kullanmak oldukça insancıl olan bir teselli konusudur. Paris'in cellatlarının şu anda Millet Meclisinin oylarıyla özgürleştirildiğini ve kendi onur dolu duygularıyla, insanları teselli edenleri görmemezlikten gelen hükümdarın devletine karşı ihanet edenleri kendi hükümet gücünü idaresi altına alan işçi derneklerine elçi rütbesi ve armasıyla giren oldukça cömert, cesur bir adam olduğunu düşünmem gerekirdi.

Bu nedenle, bir adam gurura kapıldığında gerçekten düşer. Uyuşturulmuş yasa tasarısının sakinleştirici etkisi, zarar görmüş uyanıklığı korumak için ve yaşanan ahlaki bozukluğun aşınan düşüncelerini beslemek için iyice hesaplanır. Bu yüzden, affin uyutucu zehrini uygulamak, yaralı zihinlerin merhemini bardağın ağzına kadar acıyla doldurmak yerine kibir ve küçümsemenin tüm malzemelerini toz hâline getirir ve posasını içmesi için zorlar. Bizi boş rüyalarla mutlu ediyorlar ve uyandıığımızda sadece acı hissediyoruz.

Yeni yılda iltifat olarak onları öyle dikkatle teşvik edenler kadar nedenlerini düşünenler Fransa'nın Kralına muhtemelen bu olayları ve bu iltifatı unutturmaya çalışacaklar fakat tarih yasaların kalıcı kayıtlarını ve gelen her tür hükümdarın korkunç suçlarını kayıt altına alır ve ne bu olayları ne de insanoğlunun ilişkilerindeki bu liberal aydınlanmanın tarihini unuttur. Fransa Kralı ve Kraliçesinin melankolik ve sıkıntılı bekleyiş sürecinde infazlarına birkaç saat kalmıştı ve tarih 6 Ekim 1789 sabahını gösteriyordu. Uykusunda kapısındaki nöbetçilerin sesiyle irkilen Kraliçe kurtulmak için yardım çağ-

4.Londra'nın en eski kapılarından biridir.

lıkları attı, kendisini korurken ölen Kral, ona olan sadakatini tekrar gösterdi. Zalim maganda grubunun üstü başı kralın kanıyla koktu. Kraliçenin süngülerini yüz defa parçalayıp odasına hızlıca girip onu yatağında hançerlediler; böylece katiller gizli yöntemleriyle kadına eziyet etti. Kralın ayaklarının dibinde sığınak aramak için durduğunda her şey için artık çok geçti. Kocasını bir an olsun bile kendi hayatını düşünmemiştir. Kral, Kraliçe ve bebekleri için daha fazla konuşacak bir şey yok. Bir zamanlar şan ve şöhrat umuduyla kibreye bürünenler daha sonra dünyanın en görkemli sarayındaki mabedi terk etmek için zorlandılar ve kesilip atılmış gövdeleriyle dağılmış uzuvları çevreyi kirletti ve kendi kanlarında boğuldular. O dönemde, onlar krallığın başkentini yönetti.

İkisi de doğumda ailesinden alınıp kralın koruması olmak için kışkırtılmamış, karşı koymamış ve gelişigüzel katillerden seçilmişti. Bu iki adam yargının infaz gösterisinde zalimce ve alenen sarayın mahkemesinde darağacına doğru sürüklenip idam edildi.

Kafalarını mızraklara geçirdiler ve alay ettiler. Kraliyet mahkumları trenle yavaşça götürülürken korkunç çığlıklar, acı feryatlar, alaycı danslar, rezil küfürler, aşırı öfkenin ortasında kelimelerle anlatılamayan iğrençlikle kadının kepezeliğine küfürler ettiler. On iki yıllık yolculuğun işkencesindeki yavaş ölümün acılığından daha fazlasının tadına damla damla baktıktan ve askerlerin koruması altında onları bu ünlü zaferlerine doğru götüren yerden altı saat daha ilerledikten sonra Paris'in eski saraylarından biri olan şimdi ise kralların hapishanesine dönüştürülen yerde kaldılar.

Kilise mihraplarına adanılacak bir zafer mi bu? Minnettar şükranlıkla anılacak bir şey mi? Coşkulu haykırışla ve ateşli duayla kutsal insanlığa sunulacak bir şey mi? Fransa'da

olan Tebai ve Trakya'ya ait çılgın alemler sadece eski Yahudiler tarafından alkışlandı. Sizi temin ederim ki zihinlerinde yanan kehanet kıvılcımlarını söndüreceğim fakat krallıktaki çok az insan Barış Prensi'nin dünyasıyla kıyaslama yapmak için saygılı ve usturuplu düşünmeye eğilimli olabilen ve tüm adilerin tamamıyla hakkından gelebilen, kalbin batıl inançlarına ve kendi esinlerine sahip bir aziz ve havari olmalarına rağmen bir saygıdeğer bilge tarafından değil meleklerin sesiyle kutsal tapınakta ilan edildiler.

İlk başta ne yapacağımı bilemez bir haldeydim. Aslında kralın bazı acılarının bir şölene dönüştüğünün farkındayım ve bu şöleni organize eden hizmetkârlar vardı fakat dikkatli davranmam gereken bir konu olduğunda toplum için kullanılan hoşgörüyü itiraf etmeye zorlandım ve bu takdir almak için oldukça inandırıcıydı yani “Tüm piskoposları sokak direğine asın” diye atılan sloganlar zaferin sevinç şarkısıydı ama bu mutlu günün sonunda şaşkınlık yaratmış olabilir. Sağduyuyu bırakıp keyfime bakarım. Ben bu elçiye ve tüm kiliseleri yıkan beşinci monarşi tasarısında ki bin yılın öncüsü gibi gözüken bu olaya şükredip ilahileri sevinçle haykırıp bağırması için izin veriyorum fakat orada (tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi) sevincin ortasında bir şeyler bu değerli adamların sabrını deniyor ve onların inançlarını sinayarak uzun süre acı çektiriyordu. Kral, Kraliçe ve çocuklarının gerçek katili bu *güzel günde* daha iyi koşullar istiyordu. Piskoposların gerçek katili de birçok kutsal haykırıslarda bulunmalarına rağmen daha iyi şeyler istiyordu. Kralı, eşini ve onların çocuklarını öldüren bir grup günahkâr katil küstahça ayarlanmıştı fakat maalesef masumların katliamı tarihin büyük bir lekesi olarak kaldı ama bunun hesabı ahirette sorulacak! Çağ, yanlış ve ba-

tıl inançları sarsan bilginin yayılmasını henüz tamamlamadı ve Fransa'nın Kralı aydınlanmış bir çağın yurtsever suçlarını ve kendi acılarından doğan tüm iyi düşünceleri affa bırakmak için başka bir amaç istedi fakat güç bir şekilde davranışları ve fikirleri yok ettiği yerde utançtan kurtaracak ve onun desteği için başka anlamlar bulacak.

Eski kurumları yıkmak için eski usulleri harap eden hükümet onu elde etmek isteyenleri benzer hilelerle yenip güce sahip olacak. Sadakat ruhunun ve eski feodal sistemin cömertliği, kralları korkularından özgür kılıp hem kralları hem de halkları zorbalığın ihtiyatlarından azat ettiğinde insanların zihinlerinde yok olacak. Komplolar ve suikastlar önceden anlaşılacak ve engellenecek. Gücün tüm politik şifrelerini oluşturan kanlı özdeyişler ve acının büyük sesleri bu güç karşısında yıkılacak. Amaçlar ilkelere karşı geldiğinde krallar politikanın despotları olacak. Hayatın kuralları ve eski düşünceler ortadan kalktığında yaşanan kayıp muhtemelen tahmin edilemez olacak. O tarihten itibaren gemimizin pusulası yoktu, bu yüzden yönettiğimiz limandaki yeri açıkça bilemedik. Devriminiz tamamlanmadığı zaman hiç şüphesiz Avrupa bir gelişme içindeydi. Ülke eski görgü kurallarından beslendiği için düşünceleri dile getirmek hiç te kolay değil fakat bu tür eylemlerde kayıtsız kalınamayacağı için bütün eylemlerin faydalı olduğunu düşünmeliyiz. Bulduğumuz yerde devletin işleri için yeterli nedenler göstermeden oluşturdukları ve muhtemelen onayladıkları şeyleri göz önünde bulundurmaya oldukça meyilliyiz. Davranışlarla ve sahip olduğumuz mede-

niyetlerle bağı olan hiçbir şey davranışlarımızdan, medeniyetlerimizden ve iyi olan şeylerden daha kesin değildir. Bu durum Avrupa'da yıllardır aslında iki kurala bağlıydı, ikisinin sonucu birleştirildi. Anlatmak istediğim dinin ruhu ve insanların ruhu. Hükümetler onların oluşumdan çok sebepleriyle ilgilenirken soylular ve ruhban sınıfı, biri meslek olarak diğeri müşterisi olarak kargaşa ve silahların ortasında bile varlığına devam etti. Onlar ayrılmaz birlik ve beraberliğe devam etmeyi bilseydi mutlu olurlardı. Eğer hıristan deliye dönmeselerdi, öğrenmeyi bilselerdi ve daha fazlasını istemeselerdi, öğretmeye devam etmekten memnun olurlardı. Kral, vekilleriyle ve muhafızlarıyla birlikte pisliğin içindeki domuz gibi kalabalığın ayakları altına alınacak.

İngiltere örneğinden sonra aranızda yaptığınız şeylerin Fransa'ya zaman zaman yayıldığını duydum. Ne yöntemin ruhuyla ne de yasayla insanların fikirlerinden kaynaklanan her şeyi sizinle yaptığımız görüşmelerle açığa kavuşturmak istiyorum. Fransa'dan isteksizce öğreneceğimiz bu dersler gibi; biz, bu ulusun onlara hiçbir şey öğretmeyeceğine eminiz. İşlerinizi paylaşan fesatçılar burada fakat onlar bir avuç insandan oluşuyor. Maalesef onların entrikalarıyla, öğütleriyle, yayımlarıyla, Fransız ulusu güçleriyle ve danışmanlarla beklenen birlik sağlansaydı, önemli gruplar kuracaklardı ve sonucunda ciddi olarak sizin yapmış olduğunuz her şeyin taklidini deneyeceklerdi. Olay olmadan önce olacağı haberini size verme cesaretinde bulunuyorum, çünkü ülkedeki bazı problemler daha sonra kendi sonlarını getirecek. Böyle de olacak. Öncekiler aforoz ve savaşla silahlanmalarına, sonrakiler karalama ve açığa çıkarma numarası yapmalarına rağmen bu insanlar yasalarını eski çağlarda değiştirmeyi reddeder ve papaların yanılmazlığına saygı duyarlardı. Filozofların

dogmacılığı içindeki dindarlık onları şimdi değiştiremeyecek.

Eskiden meseleleri sadece onları ilgilendiriyordu. İnsan olarak acılarını paylaşıyorduk fakat onlardan uzak duruyorduk çünkü Fransa vatandaşları değildik ancak bizi örnek aldıklarını gördüğümüzde bir İngiliz olarak hissetmeliyiz ve bir İngiliz olarak onlarda his uyandırmalıyız. Şimdiye kadar her derde deva olan ilacınız size karşı olan ilginizin bir nedendir. Eğer her derde deva olacaksa, onu istemiyoruz. Gereksiz hırsın sonuçlarını biliyoruz. Bir veba olacaksa, bu öyle bir veba olmalı ki en ağır karantina önemleri bile ona karşı hazırlanmalı.

Neyin daha iyi olacağını biliyoruz. Bunu içten içe hissediyoruz. Din iynin ve huzurun kaynağıdır ve sivil toplumun temelini oluşturur.

İngiltere yıllar boyunca insan aklının kabuk tuttuğu saçmalıkların birikintisiyle batıl inançları hiç değişmediğinden yüzde doksan dokuz emin ki İngiltere insanı dinsizliği tercih etmeyecek. Sistemin içeriğindeki kendi ahlaksızlığını ortadan kaldıracak, yapısını kusursuzlaştıracak ya da bir düşman çağırarak kadar aptal olmadık. Eğer dini öğretilerimiz daha iyi bir açıklama istemezse, onları ateizmi açıklamak için çağırmayız. İbadethanemizi kutsal ateşle yakmayacağız. O başka ışıklarla aydınlatılmış olacak. Sahte metafizik kaçakçıları tarafından ithal edilen çabuk yayılan madde yerine tütsüyle güzel koku yayılacaktır. Kamu yararına ya da kendi yararına para hırsı ya da açgözlülük olmadan dini kurumumuz bizden bir düzeltme istese, tahsil edilen gelirin kullanımı, makbuzu ya da denetimi için çalışırız.

Hem Rumlar hem de Ermeniler, Katolik sistemini şiddetle suçlarken, sadece daha az Hıristiyan olduğu için onu suçlamamalarının farklı nedenleri de vardı. Biz Protestanlığı bu yüzden değil kendi isteğimizle seçtik.

Biliyoruz ki insan anayasada dinsel bir hayvandır ve ateizme karşıdır. Bu durum sadece aklımız üzerinde değil aynı zamanda sezgilerimiz üzerinde de uzun süre hüküm süremez, fakat isyan ve hezeyan anında cehennemin imbiğinden, o sıcak ruhtan çıkarlarsa Fransa öfkeden deliye döner. Biz bugüne kadar kendi refah ve iftihar kaynağımız olan Hıristiyan dininden vazgeçerek benliğimizi ortaya çıkarmalıyız ve medeniyetin önemli bir kaynağı gibi bizim ve diğer birçok ulusun arasındayken kaygınlanmalıyız (boşuna kaygılanmadığımızın farkında olarak). Tuhaf, tehlikeli, onur kırıcı hurafelerler çıkabilir. Bu yüzden yerimizi kimseye vermeden önce kibri bir yana bırakmalıyız. Geçmişte yaptığınız, yapmaya devam ettiğiniz gibi hatalar yüzünden tabii ki de siz acı çekmeyi hak ediyorsunuz. Ceza almanızı bir bedel olarak istiyoruz. Hükümümüzü daha sonra açıklayacağız.

Bu fikirler üzerine çekişmeler yerine bazıları düşmanlık besleyen bu kurumlarla din ve felsefe konuştuklarından yakından ilişki kuruyoruz. Biz kurulmuş bir monarşiyle, kurulmuş bir aristokraziyle ve kurulmuş bir demokrasiyle kilise binasını koruma altına almaya kararlıyız. Her biri sırasıyla varolur ve hiçbirisi diğerinden daha önemli olmaz. Az sonra her birine ne kadar sahip olduğumuzu size göstereceğim.

Toplum aslında bir antlaşmadır. Az da olsa çıkarlar için yapılan alt antlaşmalar sadece zevk için iptal edilebilir fakat

devlet, biber ve kahve, pamuklu bez veya tütün ya da daha az ilgilenilen diğer ürünlerin ticaretinde küçük, geçici bir çıkar için imzalanacak ve daha sonra tarafların isteği üzerine iptal edilecek basit bir antlaşmaymış gibi görülemez. Devlette büyük hürmet gösterilmelidir çünkü devlet, geçici ve hızlı tahrip olan bir doğaya sahip toplam vahşi ömrün boyun eğen bir ortaklığı değildir. Devlet bilimde, sanatta, erdemde ve bütün güzel şeylerde yapılan bir ortaklıktır. Böyle bir ortaklığın hedefleri birçok nesil tarafından gerçekleştirilemeyeceğinden sadece yaşayanlar arasında değil, ölümler ve doğacaklar arasındaki bir ortaklık hâline gelir. Bir devletin yaptığı her antlaşma, daha aşağıda ve daha yüksekteki vasıfları birbirine bağlayan, fiziki ve ruhi dünyaları bir araya getiren, tüm fiziki ve ahlaki vasıfları önceden hazırlanmış bozulamaz bir yeminle onaylanmış kesin bir anlaşmaya uyum sağlayan daimi toplumun ana sözleşmesindeki hükümlerden biri gibidir. Bu yasa üzerinde bir yükümlülükle son derece üstün olanların iradesine bağlı değildir ve bu yasaya iradelerini teslim etmeye mahkumlardır. İyileşme şartının teorileri üzerinde tamamiyle ayrı olarak topluluğa bağlı grupların paramparça olarak gözyaşları içinde ve asosyal, kaba, temel ilkelerin bağımsızlık kaosunda yok edilmeleri sürecindeki bu evrensel krallığın yerel yönetimleri onların ilerlemesinde manevi olarak özgür değildir. İtirafın konuşulmadığı, isteklerin kanıtı olmayan yalnızca anarşiye bir çözüm getiren ilk ve en üstün zorunluluk olan müzakere zorunlu bir seçim değildir. Bu zorunluluk kanunda sıradışıdır çünkü bu zorunluluk kendi başına zorla ya da istekle itaatkâr insanın fiziksel yaradılışının ve ahlaki şeylerin bir parçasıdır aynı zamanda, fakat zorunluluk için tek iddia seçimle olsa, yasa kaybolur, doğa itaat etmez ve asilik yasaklanır ve barış, düzen, erdem ve bol pişmanlıkla

faydasız derdin, kargaşanın, kötülüğün, anlaşmazlığın, aptallığın dünyasına rakip olup mantık dünyasından çıkar.

Bunlar Efendim, her zaman öyleydi ve sanırım uzun sürede krallığın yansıyan parçalarında cahillikleriyle yaşacaklar. Bu tanıma uyan kişiler bu temeller üzerinde kendi fikirlerini kuracaklar; tıpkı onları oluşturan kişiler gibi. Tanrı tarafından yetki verilen bu kişiler öz güvenleri için utandırılmamalıdır. Bu iki çeşit insan farklı yere gitse de aynı yönde hareket eder. Her ikisi de evrenin isteğiyle hareket eder.

Herkes geçmişteki büyük gerçeği biliyor ve hissediyor: Akıllarının ve kalplerinin bu inancını ne direkt olarak katlandıkları büyük isimden ne de daha büyük bir şeyden değil, sadece herhangi birinden öğrendikleri gerçeğe onay verebilen kişilerden değil insanların ortak ilişkileri ve ortak yapısından alırlar. İkna edilen her şey referansla yapılmalı ve referans ettikleri her şey referans noktasına yönlendirilmeli. Sadece kalplerinin tapınaklarında kişisel olarak değil ya da bu kişisel iktidarda birleşerek değil aynı zamanda kendi toplu karakterini sivil toplumun koruyucusu, yaratıcısı ve kurucusu olma zorunluluğu hissediyorlar. Sivil toplum bireyleri olmadan doğanın duyarlı olan yetkinliğine varmalarına imkân yoktur, hatta ne uzaktan ne de yakından ona yaklaşabilirler. Onlar Tanrı'nın bize mükemmelliği aracılığıyla erdemimizle mükemmelleştireceğimiz doğamızı verdiğini anladı. Tüm mükemmelliklerin kaynağı olan devleti istediler. Yüce derebeyliğimizin takdiri olan kralların, yasaların en üstündeki iradesine aklı yatanlar, sadakat ve saygıyla yönetilen bu yönetimimizin suçlanacağını düşünmüyorlar.

Kendine yakışan bir bağış olarak genel övgülerin sunağı altında bunun, devletin bağışı (kurbanı) olduğunu daha önce söylemiştim. Bu, devletçe uygulanmalı, kutsal yasalar yerine

getirilmelidir. Kurumlarda, müzikte, dekorasyonda, konuşmada, insanların onurunda nazik Majesteleriyle ve ciddi saltanatla insanlığın geleneklerine göre öğretilmeli. Bireylerin lüks içinde yaşamalarını sağlamak için ülkenin zenginliğinin bir kısmına da yararı olmaları gerektiğini düşünüyorlar. Bu, toplumun gurur kaynağı ve tesellisidir. Toplumun umutlarını besleyen şeydir. Kişilerin zenginliği ve gururu, insanın alçakgönüllülüğünü ve durumunu her zaman apaçık şekilde küçük düşürüp kendi aşağılık hislerini artırırken en fakir insan kendi itibarını ve onurunu onlarda bulur. Bu mütevazı yaşam insana özgüdür ve onun doğasında devlet fikri artacak ve bu devlet zenginliğinin ayrımcılığına son verecektir. Doğası sayesinde eşitlik olduğu zaman hatta erdemi sayesinde belki daha fazla eşitlik olduğu zaman ülkesinin zenginliğinin genel payında istihdam sağlanacak ve kutsanacaktır. Sizi temin ederim ki eşsiz olmak gibi bir amacım yok.

Derin düşünmemin sonunda diğerlerinden öğrendiğim tek şey kendi aklımdaki şeyleri aslında ayırt edemiyor olmamdır ve aralıksız bir övgüyle eski zamandan şimdiye kadar sizler arasında kabul gören düşüncelerimi sizinle paylaşıyorum.

Milli bir dini kurumu düşünmekten çok uzakta olan İngiltere'nin çoğunluğu böyle ilkeler üzerinde biri olmadan yasal olarak zar zor düşünür. Bizim her şeyin üstünde ve tüm diğer ulusların ötesinde olan diğer bütün şeylere bağlı olduğumuza inanmıyorsanız, Fransa için tamamıyla yanılıyorsunuzdur. Bu insanlar kendi lehine haksız bir şekilde ve akılsızca davrandıklarında (bazı örneklerde kesinlikle bunu yaptılar) onların hataları en azından onların isteğini ortaya çıkaracak.

Ulusal övüncün iftiharıyla size aramızda olanların nefretlerine göre hayal kırıklığına uğrattılmış Paris toplumunun vaatlerini, dilediklerini söyleyebilirim. Kilisenizin hırsı, bizim bir güvenliğe ihtiyacımız olduğunu ispatladı. Bu insanları uyandırdı. Korku ve dehşetle sürgün yasasını gördüler. Şiddet ve yağmayla sonuçlanan, hilekârlık ve ikiyüzlülüğün etrafında başlayan sinsi insanların yayılan fikirleri, dar liberal düşüncesi olanların gözlerini daha fazla açtı. Memleketinizde benzer başlangıçlar gördük. Benzer sonuçlar için gözümüzü dört açtık.

Kamu hizmeti bahanesiyle zararsız tek bir vatandaşın eşyalarına el koyarak toplum birliğinin yasayla bize dayattığı tüm görevlerin anlamını umarım asla tamamiyle kaybetmeyeceğiz. Suçlanmamış, tanınmamış, yargılanmamış tüm tanımlarıyla, yüzlercesi ve binlercesiyle birlikte insanın servetine el koyan bu despotu kim hatırlar? İnsanlığın her izini kaybeden yüce rütbenin ve kutsal görevini yere atanı kim hatırlayabilir? Bir asırdır onların bazıları hürmet ve merhametle bir kere uğradıkları ulusun en yükseğinden inip kendi mülklerinde fakir, kasvetli ve hor görülen bir devleti sürdüren kim?

Hacizciler gerçekten kurbanlarına sofralarındaki bazı kıvrıntıları ve bazı parçaları alması için müsamaha gösterir ve bu gaddar tefeciler için bolca bir ziyafettir. Sadakalarla beslenen bağımsızlıkları ellerinden alınan insanlar için ise büyük işkencenin kendisidir.

Tüm koşullar değiştiğinde, korkunç bir devrim olduğunda ve hayatınızın suçlusu hak iddia edip herhangi bir suçu kınadığında, erdemli düşünceye acı çektiğinde bir devlet insanın katlanılabilen durumuna ve diğer şeylere alışmamıştır, fakat birçok düşünce için bu yozlaşmanın cezası var. Onun kötü şöhreti maalesef ölümden bile daha kötüdür. Şüphesiz

ki bu dinin yararınadır ve iki kat önyargı öğretilen kişilerin acımasız ıstıraplarının sonsuz çoğalmasındır. Eğitimle ve sırayla kendi yönetimlerinin idaresini yapanları kontrol altına alıp geri kalan herkesi yağmalayıp onların dinsiz ve laik ellerindeki mallarının kalıntılarını sadaka olarak kabul ederler.

Bu durumu kabul ederlerse imanlı olmaz tam tersine zalimliğiyle tanınan bir dinsiz olur. Dinin korunması onların standart nefreti dışında tutulabilir ve insanoğlunun kafasında ne olduğunu kimse tahmin edemez. Bu, mallarına el koyma davranışı olarak görünse de yasanın bir kararıdır ve bir haciz değildir. Öyle görünüyor ki Palais Royale ve Jakoben Akademilerinde insanların hiçbir hakkı yoktu. Kanundan ve mahkeme kararlarından, bir yıldır var olan kurallardan yararlanma hakkı dışında tutulur.

Dediklerine göre rahipler; devletin yarattığı zevk için yıktığı ve tabii ki her durumda kısıtlayıp değiştirdiği hayali kişilerdir. Sahip oldukları mallar tamamen onlara ait değildir. Bu kurguyu yaratan devlete aittir ve biz bu yüzden onların yarattığı karakterlerin çektiği acılardan hiçbir rahatsızlık duymayız. Kalplerini kırdığınız ve yaptıkları için karşılığını vermediğiniz adamların isimlerinin altında neyi ima etmeye çalışıyorsunuz ki? Onlara devlet tarafından sadece izin verilmediği aynı zamanda teşvik edildikleri ve maaşlarının onların yaşam planlarına göre oluşturulduğu, sınırlı şekilde borçlandırıldıkları ve maaşlarının onların üzerinde tam bir güven olduğu mu düşünülüyordu? Efendim hiç tartışmaya girmeden kişilerin bu acınacak hâldeki saygınlığını övmeyeceğim. Zorbalık iddialarının baskısı, korkunç olduğu kadar aşağılıktır. Eğer hacizcileriniz ilk suçlamalarında tüm suçlara teminat sağlayan bir güç elde etselerdi ve o zaman da suçları olsaydı ya da suç işleyebilselerdi, bu mantığın kıyaslaması

değil cellatın vuruşu olurdu, çünkü bu, hırsızın ve katilin iş ortaklığı safsatalarını çürütürdü. Paris'in sofist despotlarının önceki yıllarda dünyayı üzen eski kralın despotlarına karşı söyledikleri ayyuka çıktı. Onlar eski ustaların demir kafeslerinden ve zindanlarından uzak oldukları için güvendeler ve bu yüzden cesurlar.

Gözlerimizin önünde daha kötü facialarına şahitlik ettiğimiz zaman, çağımızın despotlarına karşı daha fazla duyarlı olacak mıyız? Aynı güvenlik yöntemini kullandığımız zaman ve nefret ettiğimiz aşamaları dürüstçe söylememiz gerektiğinde aynı özgürlüğü onların kullandığı şekilde kullanamayacak mıyız?

Ulusal inanca bir saygı olarak servetin haklarına yapılan bu tecavüz, başta onların yönetim sistemi üzerinde kuruldu ve bu tüm bahanelerin en şaşırtıcısıydı. Servetin düşmanları ilk başta yapmacık bir hassasiyetle incelik ve titizlikle kralın sorumluluklarını ve halkın alacaklarını korudular. Bu profesörler insan haklarını başkalarına öğretmekte o kadar meşgullerdi ki kendilerinin başka bir şey öğrenmeye zamanları yoktu, aksi takdirde bunun vatandaşın malı olduğunu bilirlerdi ve devletin alacaklılarından talep etmezlerdi ve sivil toplumun ilk ve asıl inancının vaatlerini yerine getirirlerdi. Vatandaşın hakkı adalette üstün, unvanda yüce, zamanda öncüydü. Bireylerin servetlerinin miras yoluyla ya da kazanaarak ya da şerefleriyle bazı toplumların mallarına ortak olup olmadıklarının alacaklıların beyan edilmiş ya da ifade edilmiş güvenliğiyle bir ilgisi yoktur. O kendi anlaşmasını yaptığında bu durum onların aklına yatmadı.

Halkın ya monarşi ya da senatoyla temsil edileceğini çok iyi biliyordu. Bunlar dışında hiçbir şey halkın mülkü için teminat veremezdi ve kamu mülkü dışında tamamen vatan-

daşlar üzerinde adil ve orantılı bir dayatmadan başka neye sahip olabilirler. Söz verilmişti ve halkın alacaklıları için sözden önemli hiçbir şey olamazdı. Hiçbir insan haksızlığının sadakatini bir piyon olarak rehin veremez.

Tüm sahtekarlıklar, sahte tavırlar, işlenen suçlar, yağmalar, yakmalar, cinayetler, hacizler, zorunlu kâğıt paralar, bu devrime neden olan ve devam ettiren despot ve zalim çalışanların tüm tanımlarının kendi doğal sonucu vardır, yani tüm erdemli ve makul fikirler ahlak anlayışını şok ettiğinde, sistemin filozofik suç ortakları derhal Fransa Hükümetinin eski monarşik yapısına karşı kendi nutuklarında yutkunma zorluğu çeker. Onlar görevden alınan güçleri yeterli bir şekilde kararttıklarında, tabii ki daha sonra sanki eski partizanlar olan acemi suistimalcılarını reddedip tartışmalarına devam ettiklerinde, kölelik taraftarları olarak şiddetlerini ve kabalıklarını ayıplayıp özgürlük planlarında tehdit edilmiş olmalılar. İhtiyaçlarının, onları sahtekâr ve aşağılık olmaya ittiğini itiraf etmeliyim. Hiçbir şey onların yöntemlerini ve tasarımlarını uzlaştıramaz fakat varsayımlar onların ve bazı despotların arasında tiksindirici olabildiği kadar üçüncü bir seçenek olmadığını tarihin kayıtlarıyla ya da şairlerin yalanlarıyla kanıt olarak sunamaz. Onların bu saçma sapan konuşması safsata ismini ancak hak eder. Bu açık bir arsızlıktan başka bir şey değildir.

Bu beyler uygulama ve teori dünyasının tüm çemberinde monarşinin despotluğu ve halkın despotluğu arasındaki hiçbir şeyi duymadı mı? Onlar ulusun şerefine, büyük mirasına kanunlarla yol gösteren, yöneten ve dengeleyen ve her ikisini

de kalıcı olan uygun kurumlarda özgür insanların duyguları ve makul denetimleriyle yönettiklerini duymadılar mı? Madem öyle suçlu bulunmayan mantıksız veya kötü niyetli insan öfkeli ve karışık bir hükümetin sınırlarının ikisini tercih edip tüm erdemden ve bilgelikten yoksun olan ulus olarak tanınıp böyle bir hükümete refah sağlama şansını vererek ya da kabul etmek dışında gerçekte ona sahip olarak, binlerce suçlunun suç işlediğini ve binlerce kötülükten sakınmak için ülkelerine boyun eğdiğini düşünmeniz imkânsız mıdır? Pak bir demokrasi sadece insan toplumuna yöneltilen geçerli bir yapıyla olur ve insanın şüphesiz kendi değerlerini zulme arkadaş olarak mı yoksa insanoğlunun düşmanı olarak mı seçtiği hakkında tereddüt etmesine izin vermemesi evrensel olarak bilinen bir hakikat mıdır?

Şu anda Fransa'daki yetkiyi hangi sıfat altında sınıflandıracağımı bilmiyorum. Kısaca söylemem gerekirse aşağılık ve zararlı oligarşiden ibaret olduğunu düşünmeme rağmen, pak demokrasiyi etkiliyor, ama şimdilik doğanın yaratıcılığına onun etkisi olduğunu kabul ediyorum. Hükümet biçiminin kurumsal ilkelerin üzerinde olmasını doğru bulmuyorum. Tamamen demokrasi biçimi için gerekli şartlar oluşmuş olabilir. Açıkça istenilen ayrıntılı koşullardan birkaçı olabilir. Bunu sadece Fransa'nın değil başka büyük bir ülkenin de konusu olarak düşünmüyorum. Şu ana kadar güvenilir demokrasilerin hiçbir örneğini görmedik. Eskiler onları daha iyi bilirler. Bu kurumlarda en çok karşılaşılan ve onları en iyi anlayan tamamen cahil yazarlar onlarla anlaşılmazken onlarla aynı demokrasi fikrinde olmak elimde değil. Bu görüş mutlak demokrasiden daha fazlası değildir ve hükümetin meşru biçimlerini dikkate alan bir yönetim biçimidir. Cumhuriyetin, güçlü bir anayasadan çok bozulmuş ve yozlaşmış bir anayasa

olduğunu düşünüyorlar. Hatırladığım kadarıyla, Aristoteles demokrasi ve zorbalık arasında dikkat çekici birçok benzerlik olduğunu gözlemlemiştir. Bundan emin olursam, çoğu kez yaptıkları gibi hükümet şeklinde her ne zaman güçlü bölünmeler olsa, vatandaşların çoğunluğu azınlığın üzerinde en acımasız baskıları uyguladıklarında azınlığa olan baskılar daha büyük sayılara ulaşacak ve tek bir saltanat idaresinden neredeyse her zaman korktuklarından daha büyük bir öfkeye sahip olacaklardır. Bireysel kurbanlar popüler bir işkenceyle diğerlerinden çok daha acıklı bir durumda olacaklardır. Zalim bir prensle kendi acı dolu yaralarını sarmak için insanlığın sıcak merhametine sahip olacaklardır. Acıları içinde yüce gönüllü sadakatlerine hayat vermek için insanların alkışlarına sahip olacaklar fakat haksızlığa uğrayan kitleler tüm umutlardan yoksun kalacaktır. Onlar kendi türleri tarafından aldatılmış hatta insanlık tarafından terk edilmiş gözüküyor.

Geçmişte büyük hatalarla yaşamanın nasıl zahmetsiz olduğunu biliyorum. Devletin yaptığı bir devrimle, dünün yaltakçı dalkavukları günümüzde sert muhaliflere dönüştürülür fakat sürekli, bağımsız düşüncelere sahip olanlar insanlığı ilgilendiren çok ciddi bir eleştiriye karşı geldikleri zaman hükümetle aynı niyette olurlar. Onları satirist ve söylevci olarak görüp küçümseyeceklerdir. İnsanların karakterlerini yargıladıkları gibi, insanların kurumlarını da yargılayacaklardır. Ölümlü insanlar oldukları gibi, iyiyi kötüden ayırt edeceklerdir çünkü onlar yozlaşmış ölümlü kuruluşlardır.

Adil olduğunu düşünürsen Fransa'daki hükümetiniz nitelikli ve niteliksiz monarşilerin en iyisi olmasına rağmen

hâlâ görevini kötüye kullanmaktadır. Onlar monarşiyi popüler temsilcilerin sürekli teftişleri altında olmadan biriktirdikleri için bu suistimler belli süre zarfında arttı. Fransa'nın yıkılmış hükümetinin eksikleri ve yanlışlarına yabancı değilim. Politika övgü almak için doğal eleştiri konusu ve adalet konusu olan her şeyin üzerindedir fakat sorun şu ki şimdilik monarşinin eksigi yoktur ama eksigi oluşmaya başlamıştır. Doğrusu şu ki Fransız Hükümeti reform için aciz ve isteksiz gözükiyordu. Bundan dolayı teorik olarak tüm binalar yıkıldığında ve bölge temizlendiğinde bölgedeki deneysel yapıda kalkınma olacak mı? 1789'un başlarında tüm Fransa farklı fıkirlere sahipti.

Krallığın her bölgesinden gelen Genel Hükümetteki temsilcilerin kuralları, hükümetin yıkım için tasarladığı en uç fikir olmaktan ziyade reform için birçok öneri sundu.

Kurnazca bir tasarı düşünülseydi, inanıyorum ki yapılabilirdi fakat bir ses küçümseme ve nefretle onu reddetti. İnsanlara bazen unvanları bazen de detaycı kimlikleri yol göstermiştir. Onlar bu birlikteliği görselerdi, fikirlerinin birbirinden bu kadar uzak olmasına asla izin vermezlerdi. Bu talimatlar verildiği zaman sorun olmazdı fakat bu suistimler olduğu için bir reform talep ettiler ve bununla sınırlı kalmadılar. Devrim ve talimatlar arasında mesafenin şeklini değiştirdiler. Sizce şu an gerçek bir sorun var mı ve bu değişimin sonucunda reform mu olacak yoksa haklar suistimal mi edilecek?

Son zamanlarda Fransa'nın monarşisi hakkında bazı insanların sözlerini duysaydınız, Koul Khan Tahmas'ın gaddar gücü altındaki İran hakkında konuştuklarını hayal

edebilirdiniz ya da dünyanın en iyi iklimine sahip olan başka ülkelerde savaştan daha çok barışın tükenmediği Türkiye'nin barbar despot anarşisini tanımlayabilirdiniz. Orada sanat bilinmez, üretimler yapılmaz, bilim sönmüştür, tarım çürümüştür, insan ırkı kendi kendini eritir ve izleyicilerin gözleri önünde çürür. Bu, Fransa'nın sorunu mu? Hiçbir şekilde bu soruyu cevaplayamam fakat gerçeklerle ilişkilendirebilirim. Gerçekler bu benzerliklere dayanmaz. Monarşide kendi kendine olan bazı iyi şeylerle birlikte daha çok kötü şeyler olur ve bunların bazıları dinden, yasalardan, davranışlardan ve fikirlerden kötülüğü ayırır. İyinin ve özgürlüğün hiçbir anlamı olmamasına rağmen anayasanın açıkladığı gerçekte gözüktüğünden daha despot olan Fransız monarşisini kabul etmiş olmalıdır.

Fransa'da iktidarı elinde bulunduranların yaptıklarını gözden geçirdim. Bu konu hakkında oldukça açık bir şekilde konuştum. İnsanlığın eski ve kalıcı duygularını hor görmeyi ve yeni ilkeler üzerine yeni bir toplum kurmayı amaç edinenler, bir bütün olarak insan ırkının düşüncelerine şahsi fikirlerden daha çok önemseyenlerin, bu kişileri ve özelliklerini ortaya çıkan sonuçlar açısından eleştirmelerini doğal karşılamaları gerekir. Bu kişiler, akıllarına önem verdiğimizizi fakat otoritelerini kesinlikle kabul etmediğimizi bilmelidir. İnsanlığın kabul ettiği, yaygın fikirlerin hiçbiri onların lehine değildir. Bu kişiler, böyle düşünceye düşman olduklarını açıkça beyan etmektedirler. Tabii ki otoritenin her türünü yerle bir edenler, yargı kürsüsünden indirildiklerinde fikirleri için bir destek ummamalıdır.

Bence bu Meclis, şartlardan istifade ederek devlet iktidarını ele geçirmiş insanların bir araya gelmesinden başka bir şey değildir. Bu insanlar ilk toplandıkları zaman sahip ol-

dukaları yetki ve otoriteye artık sahip değildirler. Başlangıçtaki yetkilerini tamamen aşmışlar, bütün ilişkileri değiştirmiş ve bozmuşlardır. Eylemlerine dayanak olarak gösterebilecekleri bir anayasal hüküm de yoktur. Bu kişilerin yetkisi, onları temsilci olarak seçen halkın verdiği talimatlarla sınırlıydı. Kararlarının çoğu da büyük çoğunluklar tarafından alınmamıştır. Yabancı gözlemciler, Meclisin gerekçelerini ve kararlarını değerlendirirken, Meclis otoritesinin arka yüzündeki nedenler kadar sonuçları da dikkate alacaklardır.

Meclis üyeleri, eğer bu yeni ve deneyimsel hükümeti, kovulan bir zorbalığın yerine inşa etmiş olsaydı, insanlar bu değişikliğin olacağını önceden hisseder ve kabul ederdi. Nitekim, başlangıcı şiddet dolu da olsa birçok hükümet zamanla yasallaşır. Siyasi düzenin korunmasından yana olanlar bile bebeği beşikte de olsa er geç kabulleneceklerdir. Yani yerinde bir fırsatçılık üzerine inşa edilen bir hükümet meşrutiyetini de ikna edici bir politika ile sürdürebilir ve kabul görebilir fakat insanlar ne kanuni temeli olan ne de toplumsal bir ihtiyacı karşılayan, sadece toplum hayatını yaralayan, hatta yıkan hataların ve uygulamaların doğurduğu bir iktidarı onaylamakta isteksiz olacaklardır. Bu Meclis, bir yıldır iş başında. Kendi ifadeleriyle bir devrim yaptılar. Devrimin, bir mazereti olması gerekir. Devrim, bir ülkenin eski hâlini tamamen yıkmak anlamına gelir. Bu kadar şiddetli bir olayı yasal gösterecek bir neden olamaz. İnsan yargıları, devrimi de devrim sonrasında iktidarın bunu kullanım şekli de sorgulama ve eleştirme yetkisine sahiptir. Böylesi bir değerlendirmede, devrimle oluşan iktidar, genellikle yerleşmiş ve kabul edilmiş bir otoriteye duyulan saygıdan daha azını görecektir.

Meclisin, iktidarı elde etmekte ve güvence altına almakta kullandığı ilkeler, iktidarın kullanılmasında rehberlik eden

ilkelere karşı zıtlık gösterir. Bu zıtlığın tespiti, onların gerçek ruhunu da ortaya çıkartacaktır. İktidarı ele geçirmek ve güvence altına almak için yaptıkları ne varsa yaygın ve bilinen yöntemlere uygundur. Onlar aynı kendilerinden önceki hırslı ataları gibi davranıyor. Hilelerinde, düzenlerinde, şiddetlerinde bir iz bile bulamazsınız. Bir avukatın mahkemede yaptığı gibi öncül olan örnekleri tamamiyle takip ediyorlar. Zorbalığın ve suistimalin otantik formüllerinden bir harf bile çıkarmıyorlar, fakat kamu yararı söz konusu olduğunda bunun tam tersini yapıyorlar. Konu kamu yararı olduğunda, her şeyi daha önce hiç tecrübe edilmemiş spekülasyonlara terk edebiliyorlar; en önemli kamusal işleri, kendi özel işlerinin en ufak bölümünde bile kullanmayacakları, boş teorilere emanet ediyorlar. Bu ayrımı yapıyorlar çünkü iktidarı elde etmek ve güvence altına almak kendilerinin kazanmak istediği bir şeydir, dolayısıyla daha önce açılmış yoldan gidiyorlar. Kamu yararı ise doğrudan kendi bireyleriyle ilgili değil, bu yüzden bu işleri tamamen şansa bırakıyorlar. Şansa diyorum, çünkü fikirlerinin yararlı olacağını gösteren hiçbir örnek yok. Bir deney uğruna çocuğunu bile kesebilecek bu beylerde bir baba şefkatinden eser yok. Sınırsız vaatleri ve öngörülerıyla deneyimsel gerçeği hiçe sayıyorlar. İddialarındaki haddini bilmezlik, bizi kıskırtıyor ve bu iddiaları bizi onları sorgulamaya itiyor.

Millet Meclisinin popüler liderleri arasında önemli mevkilerden insanlar olduğuna inanıyorum. Bunlardan bazıları konuşmalarında ve yazılarında büyük bir hitap yeteneği sergiliyorlar. Bu, etkili ve işlenmiş yetenekleri olmadan olamaz fakat hitap yeteneği, aynı ölçüde bilgelik olmadan varolamaz. Bu arada, yetenekten söz ederken şu ayrımı yapmalıyım: Sistemlerini desteklemek için yaptıkları, sıradan insanların dü-

şünebileceği bir şey değil fakat sistemin kendisini bir kıstas olarak almak, vatandaşların refah ve güvenliğini, devletin kuvvet ve büyüklüğünü sağlamayı amaçlayan bir Cumhuriyet taslağı olan bu fikirde tek bir örnekte bile, anlama ve düzenleme yeteneği olan bir aklın, basit bir sağduyunun dahi izlerini görmediğimi itiraf ediyorum. Bu kişilerin amacı her yerde zorluktan kaçmak olmuştur. Karşı karşıya gelmek ve yenmek, her alanda büyük ustaları yüceltmıştır. Onlar ilk zorluğu aştıklarında, bunu hemen yeni zorlukları aşmak için bir araç hâline getirirler. Bu sayede bilgileri artar ve başlangıçtaki düşüncelerinin de ulaşamayacağı noktalarda insan anlayışını ileriye taşır. Koruyucu ve Kanun Koyucu Babamız'ın yüce düzeni zorlu bir öğretmendir. Bizimle mücadele edenler bizi güçlendirir ve yeteneklerimizi sivirtir. Düşmanımız, bizim yardımcımızdır. Zorlukla yaptığımız bu dostane mücadele, kişiliğimizi derinlemesine tanımaya zorlar, onu tüm şekliyle değerlendirmemiz için bizi mecbur bırakır. Yüzeysel olmamıza dayanamaz. Dünyanın çeşitli yerlerinde kurulan keyfi iktidarlar, böylesine zorlu bir görev için anlayıştan yoksun bırakılmış, basitlik ve kolaycılıktan başka bir şey değildir. Fransa'daki son dönemin keyfi monarşisini oluşturan onlardır. Paris'in keyfi Cumhuriyet Hükümetini yaratan da onlardır. Bu tür iktidar sahiplerinde, elde ettikleri kuvvetin akıllarındaki kusurları örtülebilir, ancak bununla da bir şey kazanamazlar. İşe tembellik ilkesiyle başladıkları için bütün tembellerin ortak kaderine sahip olurlar. Kaçtıklarını düşündükleri ama kaçamadıkları zorluklar yollarına tekrar çıkar, bu sefer sayıları artmış ve daha da sıklaşmış olarak. Kendilerini, içiçe geçen ayrıntılarla, sınırı ve yönlendirmesi belli olmayan bir işin içinde bulurlar. Sonuç olarak; eserleri zayıf, anlamsız ve güvensiz olur.

Fransa'daki keyfi Mecliste, sözde reform projelerini kökten bir yıkımla başlatmaya sevk eden zorluklar mücadele yetersizliğine neden olmuştur. Gösterilen bu yeteneği yıkıp yerle bir etmek bir beceri midir? Bunu meclisleriniz kadar çeteleriniz de yapabilir. Bu görev için en dar anlayış bile kaba kuvvetten daha uygundur. Sağduyunun, sabrın ve önlemin bir asırda inşa ettiğini, öfke ve cinnet yarım saatte yerle bir edebilir. Eski kurumların hataları ve eksiklikleri barizdir ve somuttur. Bunu anlamak için âlim olmaya gerek yoktur.

Mutlak iktidara sahip olanların bir tek sözü hem bu kusura hem de şikâyet konusu olan kurumu ortadan kaldırmaya yeter, ancak tembelliği seven ve sükûnetten nefret eden mizaç, yıktığı kurumların yerini doldurma çabasındaki politikacıları yönlendirmeye devam eder. Her şeyi daha önce görüldüğünün tam tersi bir hâle getirmek, kökten yıkmak kadar kolaydır. Gördükleri şeyin tersine, her şeyi yapmak istemek yıkmak kadar oldukça kolaydır. Hiç denenmeyen bir işte hiçbir zorluk ortaya çıkmaz. Hiç var olmamış bir sistemin eksikleri eleştiri konusu olmaz. Dolayısıyla heyecan ve aldatici ümitler için, hiç veya çok az muhalefetle karşılaşarak dalabileceği geniş bir hayal âlemi mevcut ve açıktır. Muhafazakâr reform oldukça farklı bir şeydir. Eski bir kurumun gerekli parçaları korunarak yeniliklerin uyum sağlayacak şekilde eklenmesi işinde sağlam bir akıl, ciddi bir dikkat, çeşitli karşılaştırma ve birleştirme yetenekleri ve tedbirli bir anlayışa ihtiyaç duyulur. Bunlar yeniliğe direnen inatla, çatışan zaafarla, heyecanını yitirmiş ve elindeki şeylerden bıkmış bir düşüncesizlikle mücadele için kullanılır, fakat bana karşı çıkabilir ve “Bu tür bir değişim çok yavaş olur ve bu bu tür bir reform muhtemelen yıllar alır” diyebilirsiniz. Sorgusuz böyle olabilir ve olmalıdır da. Zamanın da bir metodun yardımcıları arasında bulunması, o me-

todun mükemmelliğini gösterir. Bu metotta, değişim yavaş, hatta hemen hemen hissedilmez hâdedir. Önemsiz şeylerle çalışırken bile önlem ve dikkat, bilgeliğin bir gereği olarak değerlendirilirken, yıkım ve yapım işinin briket ve kereste değil, his sahibi şeyler olması hâlinde önlem ve dikkat, görevin bir parçası olur. Çünkü insanların alışkanlıklarının bir anda değişmesi hâlinde, çoğu acınacak bir hâlde olur fakat Paris'teki yaygın düşünce, yasa koyucunun taştan bir kalbe ve yanılmaz bir güvene sahip olması gerektiği şeklindedir. Benim bu yüksek görev hakkındaki düşüncelerim bundan çok farklı. Gerçek yasa koyucu yumuşak bir kalbe sahip olmalı, kendi türünü sevmeli, saymalı ve zarar vermekten kaçınmalıdır. Asıl hedefini bir sezgiyle belirlemesine izin verebilir ama buna ulaşmak için de tedbiri elden bırakmaması gerekir. Siyasal düzenlemeler, toplumsal amaçları gerçekleştirmeye yönelik olduğuna göre toplumsal düşüncelerle ortaya çıkmalıdır. Bu süreçte farklı fikirler ortak bir noktada buluşmalıdır. Ortak iyiliğin sağlanmasına zemin hazırlayan, akıllardaki uyum için zamana gerek duyar. Sabrımız, gücümüzün elde edebileceğinden daha fazlasını elde edecektir. Paris'te pek çok modası geçmiş "tecrübe" kavramından hareketle, kendi siyasi yaşamımda birçok değerli insanla birlikte çalıştığımı, birçok projenin çalışanlarına göre daha alt mevkiye anlayışa sahip kişilerin gözlemleri doğrultusunda değiştirildiğini gördüğümü belirtmek isterim. Yavaş ve etkili bir ilerlemede her adımın etkisine bakılır: Birinci adımın iyi veya kötü sonucu ikinci adımı aydınlatır ve böylece aydınlanmış olur. Bu şekilde her şey daha güvenli olur. Sistemin parçaları birbiriyle çatışmaz. En ümit veren icatlarda bile potansiyel olarak varolan eksiklikler veya kusurlar ortaya çıktığı anda giderilir. Bir avantaj, mümkün olduğu sürece bir başka avantaj için

kurban edilmez. Çeşitli unsurlarda anlaşma sağlanır ve dengelenir. Böylece insanların düşüncelerindeki ve işlerindeki çatışan kurallar ve çeşitli sıra dışı hareketler, uyumlu bir şekilde bir araya getirilir. Bu şekilde oluşan basitlikten mükemmellik beklenmez tam tersine daha iyi nitelikteki karmaşık bir yapıdan mükemmellik doğar. İnsanoğlunun kuşaktan kuşağa aktarılan kurumlardaki ve ilkelerdeki çıkarı, bu süreçte asırları aşan zihinlerin katkısını gerektirir. Bu yüzden en iyi yasa koyucular, belli sayıda temel ve emin hükümet ilkeleri tespit etmekle yetinmişler, sonrasını zamana, bu ilkelerin işleyişine bırakmışlardır.

Bana göre bilgeliğin kriteri işte böyledir, temel bir ilke ve verimli bir enerji ile çalışmaktır. Politikacılarınızın kuvvetli bir bilgenin yaptıkları hakkındaki düşünceleri zavallı olduklarını gösterir. Saldırganlıklarıyla ve doğaya kafa tutmalarıyla, bütün maceracılarla, proje dehalarına ve şarlatanlara kapıyı açmış oldular. Onların sistemlerinde kurultay yoktur. Ortak problemleri çözmekte düzenli yöntemlere başvurmamaları konusunda en kötüsü, bunun sadece bir anlayış eksikliği değil, korkarım ki bir yalnış anlamadan kaynaklanıyor olmasıdır. Her meslek ve her konu hakkındaki düşüncelerini mizahçıların hitabelerinden ve komikliklerinden almışa benzeyen politikacılarınız, her şeyi eksikleri ve hataları açısından ele alıyorlar ve bu eksikleri ve hataları oldukça abartıyorlar. Bir çelişki gibi görünebilir ama sürekli biçimde eksik ve hata bulmaya çalışan kişiler, reform yapmak için uygun bireyler değildir, çünkü zihinleri adalet ve iyilikten yoksun bırakılmakla kalmayıp aynı zamanda alışkanlık olarak, bu konularda düşünmekten de hiç haz duymazlar. Kusurlardan tiksinererek insanları da sevmezler bu nedenle insanlara hizmet etmeye yeterli kişiler olmamaları şaşırtıcı değildir. Li-

derlerinizin bir kısmının her şeyi parçalara bölme isteğine yol açan karışık mizaçları buradan kaynaklanmaktadır. Bir tür spor taraftarı gibi ön plana çıkan düzgün yazarların yeteneklerini geliştirmek ve dikkat çekmek amacıyla yazdıkları yazılar siyasetçi beyler tarafından devletin en önemli işlerini düzenlemekte ölçüt olarak alınır. Bay Hume bana Rousseau'nun yazarken uyduğu kuralları, direkt kendisinden dinlediğini söylemişti. Bu ilgi çekici olmakla birlikte keskin gözlemciye göre halkı etkilemek ve sarsmak için ilginç, sıradışı bir şeyler yaratmak gerekir. Barbarlarda bu işlevi mitoloji olarak görürlerdi. Daha sonra mitolojinin yerine geçen devler, sihirbazlar, periler ve roman kahramanları da kendi dönemlerinin yalınlığını tüketmiş durumdadır. Günümüzde bir yazarın kitleleri etkileyecek şekilde garip ve sıradışı durumlar gösterebileceği tek alan olarak gerçek yaşamda, insan doğasında, siyasette ve ahlakta yeni ve beklenmeyen bir etki yapacak olağandışı durumlar kalmamıştır. İnanıyorum ki Rousseau yaşasaydı basit birer taklitçiden ibaret olan ve kuşkularını bile gizli bir iman sanan öğrencilerinin uygulamadaki aşırılıklarına şaşırıp kalırdı.

Eski kurumlar, yarattıkları etkileriyle değerlendirilir. Eğer insanlar mutluysa, birlik olmuşsa, zenginse ve güçlüyse geri kalanı tahmin edebiliriz. Kendisinden iyilik bekleyen şeyin de iyi olduğunun sonucunu çıkarırız. Eski kurumlarda, teoriden sapmaları düzeltmek için çeşitli varsayımlar geliştirilmiştir. Bunlar değişik ihtiyaçların ve politikaların sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurumlar genel olarak bir varsayım üzerine inşa edilmemiştir. Tersine, varsayımlar bu kurumlardan

yola çıkararak hareket eder. Bu kurumlarda araçlarımız plana tam uymasa da amaçların en iyi şekilde elde edildiği görülür. Tecrübeyle geliştirilen araçların başlangıçtaki projede kurgulanan araçlardan daha uygun olduğu ortaya çıkmış olabilir. Böylece ilk anayasa tecrübeyle yeniden şekillendirilir. Bütün bunlar İngiliz Anayasası üzerinde örneklendirilebilir. En kötüsü her tür yanlış veya sapma tespit edilerek giderilmektedir ve gemi kendi rotasına devam etmektedir. Bu eski kurumlara özgü bir durumdur fakat tamamen yeni ve teorik bir sistemde, özellikle de projecilerin yeni yapıyı ne temelinden ne duvarlarından, eski bir yapıya uydurma endişesi taşıdığı durumda çeşitli unsurlar arasında bir uyumsuzluk ve dengesizlik bulunması kaçınılmazdır.

Fransa'nın mimarları buldukları şeyin sırf çöp gördüklerinden ortalığı temizlerler ve geri kalan mahalli ve genel yasama meclislerine üç farklı temel konuda öneride bulunurlar: Birincisi geometrik, ikincisi aritmetik ve üçüncüsü finansaldır. Bunların ilki, bölgenin temelini oluşturur; ikincisi, bölgenin nüfusunu ve üçüncüsü bölgeye destek verir. Bu amaçların ilkini başarmak için ülkelerindeki her bir bölgeyi on sekiz dernek tarafından düzgün bir kare şeklinde seksen üç parçaya ayırmak gerekir. Bu geniş ayrımlara *departmanlar* denir. Bu bölümler kare şeklindeki ölçümlerle yapılır. Yüz on yedi içinde yirmi bir bölgeye ayrılır. Buna *komün* adı verilir. Onlar bir daha kare şeklinde daha küçük kısımlara bölündüğünde buna *kanton* adı verilir.

İlk bakışta onların geometrik temel üzerinde kurdukları görüş çok fazla takdir görmez ya da suçlanmaz. Büyük kanun yapan yetenekli kişiler değiller diye öngörülür sadece. Hiçbir şey doğru ölçüm yapan kişiden daha doğru değildir; kendi ölçümüyle, görüşüyle ve teodolitiyle (arazi ölçüm aleti)

böyle bir projeyi yapması gerekir. Ülkeyi eski bölümlerinde, çeşitli zamanlarda çeşitli rastlantılarla, çeşitli mülklerin ellerinden kayıp gitmesiyle kendi yetkilerinin sınırlarını kurdular. Bu sınırlar kuşkusuz herhangi sabit olan bir sistem üzerinde kurulmamıştı. Bazı uygun olmayan şeyleri karşıladılar fakat yasal yollara başvurdıkları için de rahatsız olmuşlardı ve bu yaşam biçimleri onlara uyum ve sabır kazandırdı. Yarı örgütlenme ve örgütlenmeyle Empedokles ve Buffon sistemi üzerine hiçbir politik ilkeyi temel almadan yeni bir yapı kurdular. İnsanları ortaya çıkmaması gereken sayısız sorunlara alıştırmak imkânsızdır, fakat bunlar üzerinde fazla durmuyorum çünkü bunlar ülkeyle ilgili kesin bir bilgi gerektirir. Ben onları açıklamak için yeterli donanıma sahip değilim. Devlet mimarları kendi işlerinin ölçümlerini göz önünde bulundurduklarında, politikadaki en boş şeyin geometrik ispat olduğunu anladılar. Bu yanlış kurum üzerinde sendeleyebinalarını inşa etmek için başka bir kaynağa (ya da desteğe) başvurdular. Servetleri, yardımlarının büyüklüğü, kamu yararında ki gücün bir standardı olan ölçümü kare olarak kabul etmenin verdiği sınırsız değişimler ve insanların katkılarındaki tüm ölçümlerin en eşitsiz olanının geometrideki eşitliği, bu toprağın güzel işlerinin kanıtıydı, fakat onlar vazgeçemediler. Kendi siyasi ve sivil temsilciliklerini üç bölgeye ayırarak, tek bir kanıt olmadan ya da tek bir hesaplama olmadan kare şeklinde ölçüm yapılmış bu kısımlardan birini paylaştılar. Bu bölgenin oranının adilce saptanıp saptanmadığını anlamak için ve gerçekten de üçüncü ilkeyi anlamak için olması gerektiği gibi belirlediler, fakat bu bölümü geometri kullanarak yapmalarına rağmen bu yüce bilim adına bir iltifat dahi almadılar. Galiba onlar nüfus ve yardım arasında boğuştukları için ikisinden de vazgeçtiler.

Nüfusa destek vermek için geldiklerinde, geometri alanında yaptıkları gibi çok kolay ilerleyemediler. Yasal metafizik konusunda bağlantı kurmak istediğinizde karşınıza aritmetik çıkar. Kendi metafizik ilkelerine sadık kalsalardı aritmetik işlem aslında basit olurdu. Onlarla birlikte insanlar da kesinlikle eşittir ve kendi hükümetlerindeki haklarla eşit olmak için yetkili olmalıdır. Sistemde herkes kendi oyunu verebilir ve yasama meclisinde temsil etmesini istediği kişiye direkt olarak oy verebilir. Henüz aday belirlenmedi. Yasa, gelenek, kullanım şekli, politika, sağduyu olan bu metafizik ilke, onların isteklerine cevap vermek için ürünler vermeyecekti. Temsilci kurucuyla temas kurmadan önce bazı durumlarda pek çok aşamalar olmalıdır. Aslında yakında göreceğimiz gibi bu iki bireyin birbiriyle paylaşacakları bir şeyleri yoktur. Birincisi *ana meclisler* diye adlandırdığımız kantona oy verenleri oluşturanların üzerinde bir nitelik mi yoksa insanların vazgeçilemez hakları üzerinde bir nitelik mi olacak? Evet, fakat çok küçük bir nitelik olacak. Yalnızca kamudaki işçinin üç günlük fiyatı ödendiği için adaletsizliğimiz biraz ağır olacaktır. Her şeyi tamamıyla altüst eden şeyin ilkenizi eşitlemek olduğunu kabul etmeye hazırım. Niteliğin iyi olabilmesi bir yana olduğundan, sabit niteliklerin hiç kimseye yararı olmaz ve en çok koruma ve savunma gereken doğal eşitliğe dayanan fikirleri diğer tüm insanlardan bir oy farkla dışında bırakır. Anlatmak istediğim, insanlar kendini korumak için doğal eşitlikten başka hiçbir şeye sahip değillerdir. Doğa, ona kendi isteğiyle doğuştan bu hakkı verdi. Bu yüzden kimse yasal olarak bile olsa ondan bu yetkiyi alamaz. Sizinle eşit olamayan kişiye istinaden, zalimce bir aristokrasi kullanarak ona karşı ezeli bir rakip gibi en başa yerleşti.

Bu sıralama devam eder. Kantonun ilk meclisi komüne

milletvekilleri atar: Her ikiyüz kişilik nüfusa bir kişi. İlk önce, seçmen ile kanun koyucu arasına atar; yeni bir ücretli yol, işçilerin haklarına ikinci kısıtlama ve yine sabitlenmiş vergiler ekler; on günlük emeğin tutarını ödemeyen kimse ise komüne atanamaz. Henüz biz tamamlayamadık. Başka aşaması da olacak. Bu komünler, kantonlar tarafından seçilir, departmanlara ayrılır ve departmanın milletvekilleri kendi Millet Meclisine karar verir. İşte bu da anlamsız sınırlamanın üçüncü engelidir: “Her milletvekili Millet Meclisine bir gümüş değerinde bağış yapmak zorundadır.” Bu engellerin hepsini fark gözetmeden düşünmeliyiz, böylece bağımsızlığımızı güvenceye almakta aciz kalmayız. Güç, işçilerin haklarını mahvetmekten başka bir şey değildir. Tüm bu süreçler içinde, sadece doğal hak ilkesiyle nüfusu göz önünde bulundurmak, kendi asli unsurlarını etkileyecektir. Serveti olanların dikkatini çekmek için bir manifesto olacak fakat adaletli ve mantıklı kişiler tamamen tarafsız olacaklar.

Bağış olan üçüncü esasa geldiklerinde, kendi işçi haklarını tamamen unuttuklarını hatırlıyoruz. Bu son esas tamamen mülkiyete dayanmaktadır. İlke tamamen erkek eşitliğinden farklıdır ve tek kelimeyle uzlaştırılmaz olduğundan kabul görür. Her zaman olduğu gibi, kabul edilir edilmez hemen değiştirilir. Birazdan göreceğimiz gibi doğanın zenginlik seviyesi eşitsizliğine yakın olmak bu eşitsizliği yıkmayacak. Temsilciliğin üçüncü kısmı özellikle daha çok bağış yapanlar için ayrılmış bir kısımdır. Bunu ödeyen bireyler değildir. Sadece bölgedekileri dahil etmek için yapılmıştır. Her ne kadar zenginlerin ayrıcalıkları ve işçilerin hakları hakkındaki çelişkili fikirleri yüzünden mahcup olsalar da fikirleri değiştiği zaman bunu algılamak kolay olacaktır. Zengin bir aristokrasinin kuracağı ve yıkacağı bireysel eşitlik olmaksızın

toplum ve birey arasındaki politik hakların dengesiyle ilgili soru sorulduğunda, bağışlara bağlı olan ilişkilerin şüphesiz anlamsız olduğu söylenir fakat bağışa bağlı olan ilişki daha çok sadece Avamlar tarafından dikkate alındığından ve yalnızca iller arasında olduğundan, bu rahatsız durum tamamen unutulup gider. Sadece vatandaşların kişisel haklarını etkilemeden şehirler arasında çift taraflı bir oran oluşturulduğu takdirde hizmet eder. İşte işçiler ve insanlar arasında olan bağış ilkesi eşitlikte boş ve yıkıcı olarak kabul gördüğü ve tehlikeli olduğu için de ayıplanır. Çünkü bu ilke zengin bir aristokrasi kurumuna öncülük eder fakat terk edilmemelidir ve bu zorluklardan kurtulmanın yolu departmanlar arasındaki bu eşitsizlikte bireysel olmayı bırakarak tam bir eşitlikle her bir departmanda uygulamaktır. Kişiler arasında olan bu eşitlik bozulmadan önce ve departmanlar tarafından şartlar belirlendiğinde bunu dikkate alınız, yoksa bazı gruplar ve bireyler tarafından işçilerin eşitliliğine zarar verilip verilmemesi çok önemli bir sorun olacaktır. Bireysellik gruplarda çoğu için önemli olmasına rağmen birkaçı için önemli değildir. Kendi eşitliğini kıskanan bir insana bunu söylemek fazla olacaktır. On üyeye oy verenler ve üç üyeye oy verenler aynı hakka sahip olacaktır. Şimdi bunu dışarıdan birisiymiş gibi dikkate alın ve bağışa göre vekilliklerinin ilkesini düşünün yani zenginlere göre Cumhuriyet; iyi bir gerekçe ve düşünce göstermek demektir. Üçüncü esaslarında zenginlere saygı duyulması gerekiyor, hükümetin kamu işlerini daha fazla ortak kullanmak için bazı durumlarda işçilere yetki vermesi gerekiyor. Bu durum, adalet ve siyaset gerektiriyor. Meclisin onların zenginliğine danışarak güvenlik söz konusu olduğunda bile nasıl üstün olmayı istediğini şimdi görebiliriz. Aslında benim düşüncem bu düşüncelerden tamamen farklı

monarşide onlara neyin gerektiğini bilen ve güvenliği zengin esasına dayandıran bu demokratik Cumhuriyetçi hükümeti kolayca kabul etmeliyim. Bu kıskançlığa ve kıskançlık yüzünden meydana gelen baskılara bağlıdır. Şimdiki düzende eşitsizliğe dayandırılan temsilciliğin aristokratik seçimden ne çıkar sağlayacağını tahmin etmek imkânsız. Ne yüce makama bir destek olarak ne de servetin bir kefaleti olarak zenginler bunu anlayamaz. Demokratik ilkeleri yalnızca soylular oluşturur ve genel temsilciliğe verilen önceliğin herhangi biriyle onların hiçbir ilgisi ve bağlantısı bulunmaz. Bireyler ise soyluların kurduğu bu serveti kabul ederler. Bu düzeni planlayanlar bağışlarının sonucunda zenginlerin yararına herhangi bir şeyler söyleselerdi, ya bireysel olarak bir yarar sağlardı ya da zenginlerin çıkardığı bir sınıfın üstünde bir ayrıcalığa sahip olurlardı (Tarihçiler eskiden Roma'yı Servius Tullius'un kurduğunu söyler) çünkü zengin ve fakir arasındaki bu rekabet kurumlar arasında olmaz. Bu çekişme bölgeler arasında değil bu sınıflar arasında olur. Eğer bu tasarı tersine dönseydi, onların cevabı şu olurdu: "Grupların oylarıyla eşitlik sağlandı ve her birinin oylarıyla bu zenginlik paylaştırıldı"

Yetersizliğin etkileri özgürlüğün "kefaret ismiyle" örtüldüğü popüler liderler tarafından ve büyük devlet üyeleri tarafından sergilendi. Eğer çoğunluğu köleliği aşağılayan zalimler olmasa ben gerçekten çoğunda insanların özgürlüklerini görürüm fakat özgürlük akıl ve erdem olmadan nedir? Birikimsiz ve eğitimsiz bir delilik sadece aptallıktır. Bu olası tüm kötülüklerin en büyüğüdür. Ağızlarından çıkan süslü sözcük-

ler sayesinde erdemli özgürlüğün ne olduğunu bilenler aciz yöneticiler tarafından onun rezil edilmiş olduğunu görmeye dayanamaz. Asil özgürlük duyguları kabardığı için adam yerine konulmadığımdan eminim. Fikirlerimizi özgürleştirir ve genişletir, fikir ayrılıklarında bize cesaret verir ve bizi harekete geçirirler. Onlar, kalbimizi ısıtırlar. Eskisi gibi zevkle Lucan ve Corneille okuduğumda kendimden geçerim. Ben de tamamen popülerlik işlerini ve hilelerini suçlarım. İnsanları bir arada tutarlar, emek vererek akılları tazelerler, manevi özgürlüğün acı köşesine nadiren de olsa sevinç yayarlar ve birçok önemli hususu taşıyarak hızlandırırlar. Mantığa uygun biçimde her politikacının güzellikleri feda etmesi gerekir fakat Fransa bu gibi şeylere teşebbüs ettiğinden, tüm bu hileli ve gereksiz duygulardan biraz yarar sağlayacaktır. Sağduyu olmadan hükümeti oluşturamaz. Güç koltuğuna yerleşip, boyun eğmeyi öğretip işi bitirir. Özgürlük sunmak hâlâ daha kolaydır. Yol göstermek gerekmez, sadece kontrolü bırakmak gerekir fakat bu özgür hükümeti oluşturmak, yani özgürlüklere karşı gelenleri bir arada tutmak ve kalıcı birliktelik sağlamak daha fazla düşünce, derin fikirler, anlayışlı, etkili ve birleştirici bir akıl gerektirir. Ben Millet Meclisinde bunlara yol gösterenleri göremiyorum. Belki de göründükleri gibi öyle berbat kusurları yoktur. Buna inanmayı tercih ederim. Onları insan anlayışının ortak seviyesinin altında tutuyorum fakat liderler devletin kuruluşunun, yeteneklerinin, popülerliklerinin bir açık artırmadaki müzayede katılımcıları gibi kendi isteklerini uygulamayı tercih ettiklerinde geriye hiçbir hizmet kalmayacaktır. Yasamacı yerine dalkavuk olacaklar. Bunlar insanlara yol göstermeyecek. Onlardan herhangi biri, uygun niteliklerle kısıtlanmış ve tanımlanmış özgürlüğün planını sunsa, daha popüler olan şeyi ortaya koyacak rakipleri tara-

findan hemen anlaşılacaktır. Şüpheler onun davasına olan sadakati artıracaktır.

İlimli ve öfkeli olmasını sağlayan güveni koruma umudu olana dek korkaklık yüzünden küçük düşecek ve hainlerin aklıyla uzlaştırılacak. Bazı durumlarda popüler liderin ilkelerini ve gücünü aktif olarak yaymak için zorunlu olacak. Bu da sonunda hedeflediği ciddi amacında onu boşa çıkaracak, fakat ben övgüyü hak eden Meclisin yorulmak bilmeyen işçilerinden hiçbir şey görmediğim için mantıksız biri miyim?

Sınırsız sayıdaki şiddet ve akılsız biçimde yapılan eylemler arasında bazı iyi şeylerin yapılabilmiş olduğunu inkâr etmiyorum. Her şeyi yıkanlar şüphesiz bazı sorunları kaldıracaklar. Her şeyi yeni yapmak için şanslı olanlar kazançlı şeyler yapabilecekler. El koydukları yetkilerden dolayı yaptıklarına ses çıkarılmayanlar böyle bir devrimi hazırlayamadan başarısız olan aynı sahneye tanık olacaklar. Çoğu kesinlikle olabilir çünkü ne kralın kendi isteğiyle feragat etmesi ne de talimatların aynı anda olması çok şüpheli olmayan düzenlemelerdi ve bu düzenlemelerin neredeyse birçoğu onlar tarafından yapıldı. Bazı kullanım şekilleri sadece ahlaki temellere dayandırıldığında yürürlükten kaldırıldı fakat ezelden beri oldukları gibi olsalardı, devletin mutluluğu ve refahından biraz uzaklaşmış olurlardı. Büyük hataları yüzünden, Millet Meclisinde olan gelişmeler yüzeyseldir, ne olursa olsunlar, komşularımızdan gelişimimiz için aldığımız örnekler yerine İngiliz yasasının örneğini model olarak almanızı istiyorum. Eskiden onların paha biçilemez bir hazinesi vardı. Sanırım onların bazı endişeleri ve şikâyetleri olmadan olmaz, fakat anayasaya değil kendi yönetimlerine minnettar olacaklar. Sanırım mutluluğumuzu kendi anayasamıza borçluyuz. Değiştirdiklerimiz ve

kattıklarımızın yanı sıra büyük ölçüde farklı görüşlerimize ve reformlarımıza borçluyuz fakat bunu tek başımıza değil hep birlikte yaptık. İnsanımız onların kötülüklerinden kendini koruyarak vatansever, özgür ve bağımsız bir ruhla gerçekten huzur bulacak. Değişimin hiçbir evresini dışlamak istemem, fakat değiştiğimde bunun devamı gerekmektedir. Büyük bir sorunla karşılaştığımda çareler bulmalıyım. Dediğim gibi atalarımızı örnek almalıyım. Mümkün olduğunca yapıdan uzaklaşmamalıyım. Atalarımızın kararlarına korkudan ziyade daha çok ihtiyat ve ahlak yol gösterdi. Çok paylaşımcı olduklarını söyleyen Fransa'nın beyleri ışıklarıyla kendilerini aydınlatamadıkları için insanlığın yanılabilirliğini ve cehaletin güçlü izlenimini uyandırdı, bu yüzden sahip oldukları yönetimde onların yanılacaklarının cevabını verdi. Serveti hak etmeyi ya da mirası elinizde tutmayı istiyorsanız, uyarıları dikkate alınız. Eğer hoşunuza giderse şunu da ekleyeceğim: Onların bıraktığını korumalıyız ve İngiliz Anayasası sağlam bir zeminde yoluna devam ederken Fransa'nın abartılmış balon pilotlarının çaresizliklerini izlemek yerine onları takdir etmeliyiz.

Size içtenlikle duygularımı açıkladım, sanırım bu duygular sizin düşüncelerinizi değiştirmeyecek. Değiştirmesi gerektiğini de düşünmüyorum. Gençsiniz, yol gösteremezsiniz fakat ülkenizin kaderi sizin elinizde, ama bundan sonra sizi kullanacak olanlar olabilir, gelecekte kurduğunuz devletinizi alabilirler. Elinizde hiçbir şey kalmamasına rağmen aşmanız gereken nihai çözümden önce, şairlerinizden birinin söylediği gibi: 'Yargılanmamış varoluşun mükemmel çeşitliği sayesinde bütün bu göçler içinde ateşle ve kanla temizlendik.

Uzun gözlemlerim ve tarafsızlığımla size biraz tavsiye vermeliyim. Bu, gücü bir araç olarak kullanmayan, hayatını

yalanlara dayandırmayan, pohpohçu olmayan, başkalarının özgürlüğü için çaba gösteren, korkusuz, zorbalığı düşünmemiş birinden geliyor. Onur isteyen, yükselme, maaşı çok önemsemeyen, katiyen onlardan bir şey beklemeyen, şöhret için kibri giyinmeyen, iftira için korkusu olmayan, çelişkilerden kaçınan birinden geliyor. Fikirlerini tehlikeye atmasına rağmen tutarlılığını korumak isteyen fakat tutarlılığını birliği sağlamak için değiştirerek koruyan, geminin dengesi sarsıldığında, belki de diğer tarafa çok fazla yüklendiği için gemisini tehlikeye atan, kararlılığında tutarlı olabilen, kendi sorumluluklarının yükünü taşıyan istekli birinden geliyor.

••tefrika